

Ko hono Tokangaekina 'o Kinautolu 'oku Faingata'a'ia

FAKAMATALA FAKANOUNOU ki he 2024

'a e Siasi 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi
'Aho Kimui Ní

‘Oku Talitali Lelei Koe

- 3 Pōpoaki mei he Kau Palesitenisī ‘Uluakí
- 4 Ko ‘Etau Tukupā ke Tokangá
- 5 Ko e Tokoni ki he Toko Tahá ‘i Homou Koló
- 6 Ko Hono Tokangaekina ‘o e Hou’eiki Fafiné mo e Fānaú
- 8 Ngāue ‘a e Kāingalotu ‘o e Siasí
- 10 Ngāue Tokoni ‘a e Kau Faifekau ki he Nī’ihi Kehé
- 12 JustServe

NGAAHI POLOKALAMA FAKAEMĀMANI LAHÍ

- 16 Fakamatala Fakanounou ‘o e Ngaahi Ngāué
- 18 Tokoni ki he Me’a Fakatu’upakeé
- 20 Vai Ma’á mo e Tu’unga Mo’ui ‘oku Ma’á
- 21 Akó
- 22 Ngāue Ma’u’anga Mo’uí
- 24 Fatongia Tauhi ki he ‘Ātakáí
- 25 Tokangaekina ‘o e Mo’uí mo e Fefononga’aki Holó (Mobility)
- 26 Ko Hono Fafanga ‘o e Fiekaiá
- 28 Tokoni ki he Nofo’angá
- 29 Mo’ui Lelei Fakae’atamaí

- 30 Mo’ui Fakafalala Pē Kiate Kitá

TOKONI FAKAEMĀMANI LAHÍ

- 34 ‘Afilika
- 36 ‘Ēsia
- 38 ‘Aositelēlia, ‘Otu Filipainí, pea mo e Pasifikí
- 39 Kalipiane
- 40 ‘Amelika Lotoloto mo ‘Amelika Tonga
- 42 ‘Iulope
- 43 Hahake Lotoloto
- 44 ‘Amelika Tokelau

MĀLŌ ‘AUPITO

NGAAHI MA’U’ANGA TOKONÍ

Takafí (takai fakato’omata’u mei ‘olunga): Ko ha ongo fafine ‘okú na fā’ofua hili e maumau ‘a e Matangi ko Heleiné. Ko e ma’u me’atokoni ‘a e kau ako ‘i Honitulasí lolotonga e mālōlō síí. Faitaa’i ‘e Oscar Levia/Silverlight ma’á e Ngaahi Tokoni ‘a e Katoliká. Ko e haha ‘e ha tangata faama ‘ene laisé ‘i Laipilia. Ko e tñaki ‘e ha fefine ‘i Siapani ha vesitapolo mei he’ene ngoué. Ko e fakatātaa’i ‘e ha hou’eiki fafine ‘a e founa ‘oku ngāue ai ha paipa vai fo’ou hili hono fakaava ‘o ha mīsini pamu vai ‘i ‘Iukanitā. Faka’aonga’i ‘o e taá ‘i he angalelei ‘a e WaterAid. Ko e fakataha ‘a ha fefine ‘i Matakasikā mo ha toketā ki hano sivi mo’ui lelei.

Si'i Ngaahi Kaungāme'a,

'Oku mau hounga'ia mo'oni 'i he foaki lahi homou taimi mo e ngaahi ma'u'anga tokoni 'i he 2024. 'I he ta'u kuo 'osi, na'e fakaafe'i 'a e kainingalotu mo e ngaahi kaungāme'a 'o e Siasí ke nau fekumi mo tokoni ki he "toko tahá," 'o hangē ko ia na'e ako'i 'e Sisū Kalaisi 'i He'ene ngaahi talanoa fakatātaá pea fakahaa'i 'i He'ene ngāue fakafaifekau 'i he māmaní.

'Oku fakatupu loto-fakatōkilalo mo'oni ho'omou ngaahi tali mei he lotó. 'I he funga 'o e māmaní, kuo mou ngāue'i ai 'a e fakaafe ko 'ení ke mou alanima atu 'o tokoni ki he toko tahá pea 'ofa ki ho kaungā'api. 'Oku mau hounga'ia 'i ho'omou ngaahi foaki pea 'oku mau fiefia ke vahevahe 'a e lipooti 'o 'emau ngaahi fengāue'aki fakataha he ta'u ní. 'Oku fakahaa'i 'e he fakamatala fakanounou ko 'ení 'a 'etau tokanga'i fakataha e fānau 'a e 'Otuá 'i he ngaahi ngāue hangē ko e tokoni ki he ngaahi me'a fakatu'upakeé, fafanga 'o e fiekaia, mo tokangaekina e tu'unga lelei 'o e kakai fefiné mo e fānau. 'Oku malava 'a e ngaahi ngāue ko 'ení 'i ho'omou anga'ofá, fengāue'aki fakataha mo ha ngaahi kautaha falala'angá, pea 'oku fakatupulaki ia 'i he angalelei 'a e kakai 'i he feitu'u kotoa pē 'oku nau feinga ke tokanga'i honau kaungā'api 'oku faingata'a'ia.

'I he hokohoko atu 'etau tokanga'i e fānau 'a e 'Otuá, te tau lava 'o tokoni'i kinautolu ke nau ongo'i 'Ene 'ofa fakalangí. 'Oku 'ofa 'a e Tamai Hēvaní 'i He'ene fānau takitaha pea 'okú Ne 'afio'i 'a e ngāue lelei 'oku nau fakahokó. 'Oku mau fakaafe'i koe ke hokohoko atu ho'o tokoni mo 'ofa 'iate kinautolu 'oku mou feohí. Fakatauange 'e tāpuaki'i koe 'e he 'Otuá 'i ho'o ngaahi ngāue faivelengá.

Ko e Kau Palesiteni 'Uluaki

Russell M. Nelson

Dallin H. Oaks

Henry B. Eyring

Ko e talitali 'e Palesiteni Lāsolo M. Nalesoni mo hono ongo tokoni, Palesiteni Tāleni H. 'Oakesi mo Palesiteni Henelí B. 'Aealingi 'a e Palesiteni 'o e Pule'anga Navahoó, Toketā Piu Naikeleni mo hono uaifi, Sesimani Pelekiuota-Naikeleni.

Ko e feime'atokoni 'a e kau Fine'ofa 'i Tongá ma'anautolu 'oku faingata'a'ia 'i honau koló.

Ko 'Etau Tukupā ke Tokangá

Lolotonga e ngāue fakafaifekau 'a Kalaisi 'i he māmaní, na'á Ne 'omi 'a e fekau lahi 'uluakí mo e uá—ke 'ofa ki he 'Otua mo hotau kaungā'apí. Na'á Ne "fa'a fe'aluaki 'o fai lelei" (Ngāue 10:38), 'o fakahaa'í kiate kitautolu 'a e 'uhinga mo'oni ke tokanga'í ai 'a kinautolu 'oku faingata'a'ia. 'Oku fāifeinga 'a e Siasí 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní ke muimui 'i he sippinga 'o e 'ofa mo e tokoni 'a e Fakamo'uí. Na'e fa'u 'a e polokalama uelofea 'a e Siasí, na'e fanongonogno 'i he 1936, ke tokanga'í e kāingalotu faingata'a'ia mo fakamālohia 'enau malava ke mo'ui fakafalala pē kiate kinautolú. 'I he 1984, na'e kamata ai 'e he Siasí 'ene tokoni 'ofa fakaetangata ke fakaa'u e tokoní ki ha kakai 'e laui miliona 'i he funga 'o e māmaní.

'I he 'aho ní, 'oku hokohoko atu 'a e ngāue faivelenga 'a e Siasí ke tokanga'í 'a e kāingalotú mo e nī'ihi kehe 'oku faingata'a'ia fakatou'osi 'o fakafou 'i he ngaahi polokalama uelofea mo e mo'ui fakafalala pē kiate kitá, ngaahi ngāue tokoni 'ofa fakaetangata fakaemāmani lahi, mo e ngāue tokoní.

“Oku ako'í mo fakahoko e ngaahi ngāue tokoni uelofea mo e 'ofa fakaetangata ki hotau ngaahi kaungā'apí 'e he Siasí 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní pea mo kitautolu ko hono kāingalotú.”

—DALLIN H. OAKS, TOKONI 'ULUAKI 'I HE
KAU PALESITENISÍ 'ULUAKÍ

Ngaahi Ngāue Tokoni 'Ofa Fakaetangata

'Oku poupou'í 'e he Siasí ha ngaahi ngāue tokoni 'ofa fakaetangata 'e lauiafe 'oku tokoni kiate kinautolu 'oku faingata'a'ia, 'o tatau ai pē pe ko e hā 'a e matakali, tu'unga tangata pe fefine, tangata'ifonua, pe tui fakalotu 'oku nau kau ki aí.

Ngaahi Polokalama Uelofea mo e Mo'ui Fakafalala pē Kiate Kitá

'Oku 'aonga 'a e ngaahi ngāue fakauelofea mo e mo'ui fakafalala pē kiate kitá 'o tautefito ki he kāingalotu 'o e Siasí pea kau ai mo e tokoni mei he pa'anga 'aukaí, ngaahi kulupu mo'ui fakafalala pē kiate kitá, tokoni ki he mo'ui lelei fakae'atamai mo fakaelotó, ngaahi ngāue ma'u'anga mo'ui, ngaahi polokalama fakaakó, mo ha ngaahi me'a lahi ange.

Ngāue Tokoní

Ko e ngāue tokoní ko e uho ia 'o 'etau ngaahi ngāue tokoni 'ofa fakaetangata mo e uelofea mo e mo'ui fakafalala pē kiate kitá. 'Oku malava ia 'i he tukupā 'a e kāingalotú, kau faifekaú, mo e ngaahi kaungāme'a 'o e Siasí. 'Oku kau 'i he ngaahi ngāue tokoni ko 'ení ha ngaahi ngāue 'ofa fakakolo, fakamā'opo'opo hili ha fakatamaki, mo e ngāue fakafaifekau tokoni 'i he ngaahi ngāue 'a e Siasí ki he uelofea mo e mo'ui fakafalala pē kiate kitá.

Ko e Tokoni ki he Toko Taha 'i Homou Tukui Koló

Na'e faka'ilonga'i 'e Palesiteni Lāsolo M. Nalesoni hono ta'u 100 'i Sepitema 2024 'aki ha kole fakamātoato kiate kitautolu kotoa ke tau ala atu 'o tokoni ki he toko tahá, 'o hangē ko hono fakamatala'i 'e Kalaisi 'i he talanoa fakatātā 'o e sipi heé. 'I he talanoa fakatātā ko 'ení, na'e 'alu atu 'a e tauhisipi 'ofá ki he toafá ke kumi 'a e tokotaha faingata'a'ia—ko ha fakamanatu 'o hotau mahu'inga ki he Fakamo'uí.

Na'e tali loto-vēkeveke 'e he kāingalotu 'i he funga 'o e māmaní 'a e fakaafe ko 'ení ke tokoni ki he toko taha 'i honau koló—'o tatau ai pē pe ko ha mēmipa 'o e fāmilí, kaungāme'a, pe ko ha kaungā'api. Na'e 'omi 'e Palesiteni Nalesoni ha fakahinohino ki he ngāue ni 'o pehē, "Oku ou fakaafe'i kimoutolu 'i he ngaahi māhina ka hokó ke mou fakakaukau 'i he fa'a lotu: ko hai 'okú ke 'ilo'i 'oku loto-fo'i? Ko hai 'e fiema'u ke mo fakalelei pe te ke kole fakamolemole ki ai? Kuo 'i ai nai ha hingoa na'a ke fakakaukau ki ai kimuí ni, neongo 'oku te'eki ke ke 'ilo hono 'uhingá? 'I ho'o 'ave 'a e ngaahi fehu'i ko 'ení ki he 'Eikí, te Ne ue'i koe ke ke 'ilo'i 'a e founga te ke lava ai 'o tokoni mo hiki hake ha taha 'oku fiema'u tokoní."

Fakakaukau ki he ngaahi fakakaukau ko 'ení ke tataki koe 'i ho'o tokoní'i 'a e toko taha faingata'a'ia 'i ho'o tukui koló.

- ◆ **Fetaulaki mo ha kaungāme'a:** Tokoni ki ha taha te ne ala fiema'u ho feohi [fakakaungāme'á]. Kumi ha taimi ke fetaulaki ai mo kinautolu 'o fepōtalanoa'aki, ma'u me'atokoni ho'atā, pe luelue.
- ◆ **Ngaohi ha me'atokoni:** Fakaafe'i ha taha ki he ma'u me'atokoni efiafi pe 'ave ha me'atokoni ki ha taha 'oku faingata'a'ia.
- ◆ **Tokoní'i ha fānau pe to'u tupu:** Fakaafe'i ha taha 'o e fānau ke ne lau atu ha tohi kiate koe, tokoní'i ha tokotaha ako 'i he ngāue fakaako mei 'apí, pe ako mo ia ki ha sivi.
- ◆ **Foaki ha vala, me'akai, pe ngaahi me'a kehe:** Foaki ha ngaahi me'a 'oku fiema'u ki ha polokalama tokoni, nofo'anga, pe kautaha foaki 'ofa.
- ◆ **Tokoni ki ho fāmilí:** Fufulu e peletí, tokoni ki ha'o tokoua ke fakamaau hono lokí, pe fā'ofua ki ha mēmipa 'o e fāmilí.
- ◆ **Fakafanongo:** Tuku ha taimi ke ke tangutu ai mo ha mēmipa 'o e fāmilí, kaungāme'á, pe kaungā'apí 'o fakafanongo pē. 'Oku fakahaa'i 'e he fakafanongó 'okú ke tokanga pea te ke lava 'o 'oatu ai ha ngaahi fakakaukau ki he founga ke tokoní'i ai kinautolú.
- ◆ **'Ave ha text pe fakamatala:** 'Ave ha text faingofua ki ha taha pe fai ha kí'i tohi 'ofa ke ne 'ilo'i 'oku tokangaekina ia.
- ◆ **Fai ha fakamālō:** Tuku ha kí'i tohi fakamālō koe'uhí ko ho ngaahi kaungāme'á, fāmilí, pea na'a mo e kakai 'oku nau tokoní'i faka'aho koé, 'o hangē ko e tokotaha 'okú ne 'ave ho meilí.
- ◆ **Talanoa ki ho'o kau taki fakaloto fonua he Siasí:** 'Eke ki ho'o palesiteni Fine'ofá pe palesiteni 'o e kōlomu 'o e kaumātu'á pe 'oku fiema'u 'e ha taha 'i homou koló ha 'ofa mo ha tokoni.
- ◆ **Lotua ha fakahinohino:** Kole ki he 'Otuá ke ne tataki mo ue'i fakalaumālie koe 'i ho'o feinga ke tokangaekina e kakai faingata'a'ia.
- ◆ **Kumi ha ngaahi faingamālie ngāue tokoni 'i he JustServe.org:** Hū ki he justserve.org pe download 'a e polokalamá ke fekumi ki ha ngaahi ngāue tokoni ofi atu kiate koe.

‘Oku ma’u ‘e he fānau ‘i Filipainí ha me’atokoni fakatupu mo’ui lelei ‘i ha ‘apiako na’e fokotu’u ‘e he Rise and Rebuild Foundation.

Ko Hono Tokangaekina ‘o e Hou’eiki Fafiné mo e Fānau

‘I he 2024, na’e fanongonongo ai ‘e he Kau Palesitenisī Lahi ‘o e Fine’ofá ‘a e fakalahi ‘o ha polokalama fakaemāmani lahi ke fakalakalaka e tu’unga mo’ui lelei ‘o e hou’eiki fafiné mo e fānau, ‘i he Siasí pea mo e tukui koló fakatou’osi. ‘Oku fakatefito e ngaahi ngāue ko ‘ení ‘i he me’akai fakatupu mo’ui lelei ma’á e fānau, tokangaekina ‘o e fa’eé mo e pēpē toki fā’ele’í, ngaahi huhu malu’í, mo e akó.

Na’e fakamamafa’i ‘e Palesiteni Kamila N. Sionisoni, “‘Oku kamata e fakalakalaka fakaemāmani lahi ‘i hono fafanga’i e fānau mo hono fakamālohia e hou’eiki fafiné. ‘I ho’o tāpuaki’i ha fefiné, ‘okú ke tāpuaki’i ai ha fāfili, kolo, mo ha pule’anga. ‘I he taimi ‘okú ke tāpuaki’i ai ha ki’i fānau, ‘okú ke tokateu ki he kaha’ú.”

‘Oku tokoni faka’aho ‘a e kāingalotu ‘o e Siasí ki he ngāue ko ‘ení ‘i hono tokanga’i honau ngaahi fāfili mo e nī’ihi ‘oku nau feohí. **Ke ma’u ha ngaahi fakakaukau ki he founa te ke lava ai ‘o kau ‘i he polokalama ko ‘ení, scan ‘a e kouti QR ‘i he konga ki lalo ‘o e pēsí.**

Me’atokoni Fakatupu Mo’ui Lelei ‘a e Fānau

‘Oku fakafuofua ki ha fānau ‘e toko 148 miliona ‘i he funga ‘o e māmaní ‘oku nau fefa’uhi mo e fasimanavá. ‘Oku mahu’inga ‘a e me’akai fakatupu mo’ui lelei ma’á e fānau ‘oku ta’u si’i hifo he ta’u nimá ke tupu lelei honau ‘utó, fakaivia e ivi malu’í, mo malava fakalūkufua ke a’usia kakato honau tu’unga malavá.

Ke fakafepaki’i ‘a e fasimanavá ‘i he uhouhonga ‘o e fānau ‘i he Siasí, na’e fakafe’iloaki ai ‘e he Siasí ha polokalama ke tokanga taha ki he me’akai fakatupu mo’ui lelei mo e mo’ui lelei ‘a e fānau. ‘Oku fakafehokotaki ‘e he polokalama ko ‘ení ‘a e fānau

si’i hifo he ta’u 5 mo ‘enau mātu’á mo e ngaahi ma’u’anga tokoni ‘oku fiema’u ke ‘ilo’i mo alea’i ai e fasimanavá.

‘I he fakaemāmani lahi, ‘oku fakapa’anga pea mo tokanga’i ‘e he Siasí e ngaahi ngāue ‘oku ‘ikai fakatupu pa’angá ke fakalelei’i e ngaahi polokalama ki he mo’ui lelei mo e me’akai fakatupu mo’ui lelei ‘a e fānau ‘i tu’a mei he Siasí. ‘I he ‘Otu Filipainí, na’e foaki ‘e he Siasí ha tokoni ki he Kalitasi [Caritas] Manilá ke poupou’i ‘enau feinga ke foaki ha me’atokoni fakalahi, vaitamini, mo e ngaahi me’a fakahaisini ke ta’ofi, fakatotolo’i, mo faito’o e fasimanava ‘i he fānau.

Ko hono Tokangaekina ‘o e Fa’eé mo e Pēpē Toki Fā’ele’í

‘Oku tokoni ‘a e tokanga’i he lolotonga e feitamá mo e hili ‘a e fā’elélé ke fakapapau’i ‘a e mo’ui lelei mo e malu ‘a e ngaahi fa’eé mo e pēpē toki fā’ele’í. ‘Oku fai ‘e he Siasí ha fatongia mahu’inga ‘aki hono foaki ki he kau mataotao ki he mo’ui lelei mo e kilinikí ha ngaahi ako mo e me’angāue mahu’inga. Na’e ‘omi ‘e he ngaahi foaki ‘ofa ‘a e Siasí ki he Polōseki HOPE ha ako mo e me’angāue ki he tafa’aki ‘o e pēpē toki fā’ele’í mo e faifā’elélé ‘i Kolomupia mo Venesuela, ‘o holoki lahi ai e mate ‘i he tafa’aki faifā’elélé. ‘Ikai ngata aí, na’e fakahoko ‘e he Siasí ha foaki ki hono langa ‘o ha senitā faifā’ele fo’ou mo fakanaunau kakato e uooti ma’á e pēpē toki fā’ele’í ki ha falemahaki ‘i Laipīlia hili hono faka’auha ‘o e fale mo e ‘ū naunau kimu’á koe’uhí ko ha fepakipaki fakapule’anga.

Ngaahi Huhu Malu’í

‘Oku mahu’inga ‘a e huhu malu’í ki hono malu’i ‘o e kakai fefiné mo e fānau mei he ngaahi mahaki ‘oku fakatupunga e mate

‘a e fānau valevalé mo e fa’eé. Ke fakapapau’i ‘oku mo’ui lelei mo malu ‘a e kakai fefiné mo e fānau, ‘oku ngāue ‘a e Siasí mo e ngaahi kautahá ke tufaki e ngaahi huhu malu’i ki he ngaahi feitu’u ‘oku tu’u laveangofuá. ‘I Malí, na’e tokoni ‘a e Siasí ki he UNICEF ke foaki e huhu malu’i ‘a e hou’eiki fafine tuki ‘osi fā’elé ‘o lava lelei ai ke ta’ofi ‘a e mahaki fakatu’utāmaki mei he fonuá.

Akó

‘Oku fakatupulaki ‘e he ako lelei ‘a e malava ‘a e fakafo’ituitui ke mo’ui fakafalala pē kiate iá. ‘I he’ene peheé, ‘oku ‘inivesi ‘a e Siasí ‘i hono fakafehokotaki e fānau mo e ngaahi ma’u’anga tokoni fakaako mahu’ingá, ‘o tatau ai pē pe ‘oku nau mēmipasipi ‘i he Siasí. Na’e foaki ‘e he Siasí ha pa’anga ki he UNICEF ke poupou’i ‘a e polokalama Ako ki he Mo’ui ‘i he Lepupelika Fakatemokāliti ‘o Kongokou, Keniā, Sūtani, mo ‘Iukanitā. ‘Oku ‘omi ‘e he polokalama ko ‘ení ha kamata’anga lelei ‘i he fakalakalaka kei sií mo e akó ki ha fānau ‘e toko 140,000 nai ‘oku tu’u laveangofua.

‘Oku ‘ikai ngata pē ‘i hono fakafehokotaki ‘e he polokalama fakaemāmani lahi ko ‘ení ‘a e fānau mo e akó ka ‘okú ne fakamālohia foki ‘a e hou’eiki fafine ke nau a’usia ‘a e mo’ui fakafalala pē kiate kitá, fakamālohia ‘o e ngaahi fāmilí mo e tukui koló. ‘I Silovākiá, na’e foaki ai ‘e he Siasí ki ha kautaha fakalotofonua ‘a ia ‘okú ne ako’i e hou’eiki fafine ke nau hoko ko ha kau ngāue tauhi [caregivers]. ‘Ikai ngata aí, na’e foaki ki he kau fafine ko ‘ení ha ‘ū me’angāue, ‘ū tohi lēsoni, mo ha ‘ū teunga na’e fiema’u ki he tohi fakamo’oní mo e ngāue ma’u’anga mo’ui, ‘o lava ai ke nau tokonaki ma’a honau ngaahi fāmilí.

“Oku mahu’inga ‘a e ngaahi tokoni ki he me’akai fakatupu mo’ui lelei kuo sivi’i ki hono liliu e mo’ui ‘a e ngaahi fa’eé mo e fānau fakaemāmani lahi. ‘E tokoni [‘etau fengāue’aki mo e Siasí] ki he tukui koló ke nau fakatupu ha liliu ‘e tu’uloá koe’uhí ke ma’u ‘e he fānau kotoa pē ha faingamālie ke tupu mo’ui lelei.”

—SARAH BOUCHIE, CEO ‘O E HELEN KELLER INTL²

To’ohemá: Huhu malu’i ‘o ha k’i tamasi’i ‘i Siela Leone. To’omata’ú: Fakataha ‘a ha fefine ‘i Matakasikā mo ha toketā ki hano sivi mo’ui lelei.

To'ohemá: Ko hono fa'ō 'e ha kau ngāue tokoni ha ngaahi me'atokoni ma'á e polokalama Tau'i 'o e Fiekaiá 'i he Konifelenisi 'a e Kakai Fefiné 'i BYU 'i he 2024. **To'omata'ú:** Ko e kau atu ha mēmipa 'o e Siasí 'i Nu'u Sila ki ha ngāue tokoni 'i he tukui koló.

Ngāue 'a e Kāingalotu 'o e Siasí

'Oku muimui e kāingalotu 'o e Siasí 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní 'i he sīpinga 'a e Fakamo'u' 'i he'enau feinga ke tokoni ki he nī'hi kehé. 'Oku longomo'ui e kāingalotu 'o e Siasí ke tokangaekina 'a e kakai faingata'a'ia 'o faka'ofu 'i he foakai ki he ngaahi ngāue tokoni 'ofa fakaetangatá mo tokoni'i e nī'hi kehe 'i honau koló, ko ha konga 'o 'etau palōmesi ke 'ofa ki he 'Otuá mo hotau kaungā'apí.

Foaki 'Aukai'

'Oku muimui 'a e kāingalotu 'o e Siasí ki he na'ina'i 'a Sīsū Kalaisi ke fa'a 'aukai pea "foaki mei [he'enau] koloá ki he masivá, ko e tangata taki taha 'o fakatatau ki he me'a 'okú ne ma'ú" (Mōsaia 4:26). 'Oku fakahoko 'eni 'e he Kāingalotu 'o e Siasí 'aki 'enau 'aukai 'i ha 'aho 'e taha he māhina takitaha pea foaki 'i he loto-'ofa 'a e mahu'inga 'o e me'atokoni ne 'ikai ke nau ma'u he houa kai ko iá ke tokoni ki he kāingalotu kehe 'oku faingata'a'ia. 'Oku ui 'a e ngaahi foaki ko 'eni ko e "foaki 'aukai." 'Ikai ngata a'i, 'oku foaki 'e he kāingalotu 'o e Siasí honau taimí, ngaahi talēnití, mo e manava'ofá ma'á e lelei 'a e nī'hi kehé. 'E faka'aonga'i 'e he kau taki fakalotofonuá 'a e ngaahi tokoni ko 'eni ke tokoni'i 'a e fakafo'ituitui mo e ngaahi fāmili ke ma'u ha ngaahi solova'anga 'o 'enau ngaahi fiema'ú.

Ko e Tokoni ki he Fakafo'ituitui

'I he 2024, na'e tali lelei 'e he Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní 'i he funga 'o e māmaní 'a e ui 'a Palesiteni Nalesoni ke "ala atu 'o tokoni'i 'a e 'toko taha' 'i he'etau mo'u' 'a ia 'oku ongo'i hē pe tuenoá." Na'e faka'ofu 'i he ngaahi ngāue lahi 'o e anga'ofá mo e tokoni, 'a e fakamafola 'e he kāingalotú 'a e 'ofa 'a e 'Otuá ki He'ene fānaú 'i he funga 'o e māmaní.

"I he me'á ni 'e 'ilo ai 'e he kakai kotoa pē ko 'eku kau ākonga 'a kimoutolu, 'o kapau te mou fe'ofa'aki kiate kimoutolu."

—SIONE 13:35

'I Leitoni, 'lutā, na'e fakatau mai 'e ha tokotaha lahi kei talavou mo 'ene fa'e'e ha ngaahi fu'u 'akau lalahi ki he'ena ngoué. 'I he taimi na'e fasi lahi ai e va'e 'o e 'ofefiné, na'á ne 'ilo'i he 'ikai ke na lava 'o tō e ngaahi fu'u 'akau 'iate kinaua pē. Na'á ne fetu'utaki mo 'ene fa'e'e ki he palesiteni 'o e kōlomu kaumātu'á, 'a ia na'e fokotu'utu'u fakavaveveve leva ['e he palesiteni 'o e kōlomú] ha kau tangata ke tokoni ke tō 'ena ngoué.

'I Puepilā, Mekisikoú, na'e fokotu'utu'u ai 'e he kāingalotú ha ako ki he Senitā La Makalita ki he Fakaakeake mei he Ma'unimaá, 'o tokoni'i ai 'a kinautolu 'oku fāifeinga ki he mo'ui fakafalala pē kiate kitá. Na'e fakaivia 'e he ngaahi ngāue ko 'eni 'a e kakai 'i he fakaakeaké, 'o fakahaa'i ai 'oku nau taau mo ha faingamālie hono ua.

Ko e Tokoni'i e Hou'eiki Fafiné mo e Fānaú

Ko ha tefito'i taumu'a 'o e Fine'ofá (ko e houalotu ma'á e hou'eiki fafine 'o e Siasí) ke fai ha tokoni fakatu'asino mo fakalaumālie ki he fakafo'ituitui mo e ngaahi fāmili 'oku faingata'a'ia. 'Oku fakahoko faka'aho 'e he kau Fine'ofa he funga 'o e māmaní 'a e misiona ko 'eni.

Lolotonga e Konifelenisi 'a e 'Univēsi Pilikihami 'longi ma'a e Kakai Fefine 'i 'luta 'i he 2024, na'e kau atu ha kakai fafine ki ha ngaahi ngaue tokoni kehekehe, mei hono fa'o e me'atokoni ma'a e Tau'i e Fiekai'a (Hunger Fight) ki he tuitui e 'u pea tamapu'a mo e kafu ma'a e fanau faingata'a'ia.

'I Kolomupia, na'e tanaiki ai 'e he kaingalotu 'o e Siasí, kau ai ha kau Fine'ofa mo e kau finemui ngaue tokoni, ha 'u me'ava'inga ma'a e fanau 'i he 'u falemahaki. Na'e tokoni 'a e fanau Palaimeli 'iki 'aki hano ta ha 'u fakatata mo fai ha 'u tohi ke 'ave fakataha mo e foaki takitaha.

Ngāue Tokoni 'a e To'u Tupú mo e Kakai Lalahi Kei Talavou

Na'e kau atu 'a e to'u tupu he funga 'o e māmaní ki he 'Aho Ngāue Tokoni Fakaemāmani Lahi 'a e To'u Tupú, mei he 'aho 26 'o 'Epeleli ki he 'aho 28 'o 'Epeleli. 'I 'Ākenisoá, na'e fakataha mai ha to'u tupu 'e toko 100 nai ke hiko veve takai 'i ha anovai fakalotofonua. 'I Kānatā, ne lesisita ai ha kau ngāue tokoni 'e toko 200 tupu mei he Siasí mo e koló 'i he JustServe ke fa'o ha me'atokoni 'e 90,000 ma'a e kakai faingata'a'ia.

'Oku fakahoko 'e he to'u tupu mo e kakai lalahi kei talavou 'o e Siasí 'a e ngāue tokoni 'i he ta'u kakato pea 'oku nau fa'a taaimu'a 'i he ngaahi polōseki ngāue tokoni. 'I he 'Univēsi Veisinia Sauté, na'e fokotu'u ai 'e he kakai lalahi kei talavou ha "tuliki ngāue tokoni" 'i he 'apiakó ke kau 'a e kau akó 'i he ngaahi polōseki tokoni mo fetu'utaki mo e ni'hi kehé. 'I ha konifelenisi 'i 'luta, na'e kau ai ha kakai lalahi kei talavou 'e laungeau 'i ha ngaahi 'ekitiviti ngāue tokoni kehekehe, hangē ko hono fa'u ha ngaahi ha ngaahi sipi kafu fulufulú, fa'o ha 'u naunau fakafiemālie ki he mo'ui lelei fakae'atamaí, mo fa'o ha me'atokoni ma'a e fanau faingata'a'ia.

Tokoni 'i he Ngaahi Me'a Fakatu'upakeé

Na'e faka'auha 'e ha vela 'i Silei ha tukui kolo mo ha ngaahi 'api 'e laungeau, 'o tokolahi ai ha kakai na'e 'ikai ma'u hanau nofo'anga mo e ngaahi fiema'u tefito 'o e mo'ui. Ko e talí, na'e tufaki ai 'e he kaingalotu 'o ha ngaahi siteiki lahi ha 'u hina vai mo ha 'u naunau pea fai mo ha fakama'a hili e fakatamakí.

'I he 'Otu Filipaini, na'e loto-fiemālie 'a e kaingalotu ke nau fakatahataha 'i ha 'u pēketi me'akai, naunau haisini, vai inu, mo ha naunau mohenga ma'anautolu na'e pau ke nau mavahe mei honau ngaahi 'api hili e mapuna 'a e Mo'unga Afi Kanalaoní.

Ko ha sipinga faka'ofa'ofa mo'oni ia kuo fakahā mai 'e he Fakamo'ui—'i he'etau ngāue fakaetauhi ki he tokotaha pē 'oku tau lava 'o tokoni 'i, te tau lava 'o fakamafola e 'ofa 'a Sisū Kalaisi 'i he funga 'o e māmaní."

—RUSSELL M. NELSON, PALESITENI 'O E SIASI 'O SĪSŪ KALAISI 'O E KAU MĀ'ONI'ONI 'I HE NGAHI 'AHO KIMUI NĪ³

Taupotu ki laló: Ko e teuteu 'i 'e ha kau Fine'ofa 'i Tonga ha ngaahi me'atokoni ma'anautolu 'oku faingata'a'ia 'i honau uōtí. Ko e loto-fiemālie 'a e kaingalotu 'o e Siasí ke tokoni 'i ha sivi me'akai fakatupu mo'ui lelei ma'a e fanau 'i Kana.

Ngāue Tokoni ‘a e Kau Faifekau ki he Ni‘ihi Kehé

Kau Faifekau Ngāue Tokoní

‘Oku lauiāfe ha kau faifekau ngāue tokoni ‘oku nau lī’oa ke tokoni ‘i he ngaahi ngāue ‘a e Siasí ki he uelofeá mo e mo‘ui fakafalala pē kiate kitá, kau ai hono ngaohi mo hono tufaki ‘o e me‘atokoní pea mo e tokoni ki he kau kumi ngāué. ‘Oku fakafehokotaki ‘e ‘Eletā Lomelili, ko ha faifekau ‘oku tokoni ‘i he Ngaahi Tokoni ki he Ngāue Ma‘u‘anga Mo‘uí, ‘a e nī‘ihi fakafo‘ituituí mo e ngaahi ngāue ma‘u‘anga mo‘uí ‘aki ‘ene tali telefoni ‘i he ‘ōfisi fakalotofonuá. ‘Okú ne pehē, “Kuó u ako ko e taimi ‘okú te ngāue aí, ‘oku lahi ha ngaahi me‘a te te lava ‘o fai, pea ‘e fakalahi ia ‘e he ‘Otuá.”

Tokoni ‘i he Me‘a Fakatu‘upakeé

‘Oku fakahoko ‘e he kau faifekau tokoní mo e kau faifekau malangá fakatou‘osi ha ngaahi fatongia mahu‘inga ‘i he tokoni ki he fakatamakí. Hili e tō ha matangi mālohi ‘i Suisalani, na‘e fononga ha kau faifekau kei talavou ‘e toko 33 ki Valaisi, ‘a ia ne nau nofo ai ‘i ha ‘aho ‘e tolu ke tokoni ‘i he fakamā‘opo‘opó. Na‘e pehē ‘e ha faifekau ‘e taha na‘e kau ‘i he ngāué ni, “Na‘e ongo mo‘oni ‘emau vakai ki he founga ‘oku fakatupulaki ai ‘e he‘etau ngāué ‘a e mo‘ui ‘a e kakai ‘i hení . . . ne mau lava ‘o a‘usia ha me‘a matu‘aki mahu‘inga mo‘oni ‘i he‘emau ngāue fakatahá.”

‘I Sānuālí, na‘e tō ha mofuike lahi ko hono mālohí ko e 7.6 ‘i he vahefonua Hokuliku ‘o Siapaní, ‘o maumau‘i ai ha tukui ‘api ‘e laumano. Na‘e fakatahataha mai leva e kāingalotu fakalotofonua ‘o e Siasí mo e kau faifekau taimi kakatō ke fakamaau, tufaki ha ‘ū naunau, tokoni ‘i he ngaahi senitā ne fetukutuku ki ai e kakai mo e peito ma‘u me‘atokoní, mo ha ngaahi me‘a kehe. ‘Oku toe fakafekau‘aki foki ‘a e kau faifekau ngāue tokoni ‘i he feitu‘ú mo e ngaahi kautaha fakalotofonuá ke fakapapau‘i ‘a e founga ke feau ai e ngaahi fiema‘u ‘a e tukui koló.

Ngāue Tokoni ‘i he Koló

‘Oku fakahoko ‘e he kau faifekau ‘enau ngāué ‘o ope atu ia ‘i he tokoni ‘i he me‘a fakatu‘upakeé, ‘o kau atu ki he ngaahi ngāue fakakolo kehekehe ‘i he funga ‘o e māmaní. ‘I ‘Akisimi, Kaná, na‘e foaki ‘e he Siasí ha ‘ū mohenga fakamolū, me‘akai, vai, mo e tainamu ki he ngaahi fāmili ‘i he ‘Apitanga Kumi Hūfanga Kilisaná. Na‘e tokoni ‘a e kau faifekau ‘oku ngāue ‘i he feitu‘ú ki he ngaahi fāmili ke fetuku ‘a e ‘ū me‘a ko ‘eni ne foaki ki honau ngaahi ‘apí, ‘o ‘omi ai ha fakafiemālie mo ha tokoni ki he ngaahi fāmili kuo mole honau ‘apí.

‘I he ‘Aho Kilisimasí, na‘e ngaohi ‘e he kau faifekau ‘i ‘Alapēniá ha fanga kī‘i sipi kafu mo ha ‘ū kaati talamonū ki he ‘aho mālo‘o ma‘a ha ‘api fakalotofonua ma‘a e fānau paeá. ‘I Tekisisí, na‘e kau atu ‘a e kau faifekau mo e kāingalotu ‘o e Siasí ki ha ngāue JustServe ‘aki hono fakalele‘i e faliki ‘i he Tānakī‘anga Me‘akai ‘a e Ngaahi Tui Fakalotú [The Food Basket Interfaith Food Bank], ‘a ia ‘oku faaitaha ai e koló ‘i hono tānaki mo tufaki ‘o e me‘akai ki he nī‘ihi ‘oku faingata‘a‘á. ‘I he fanga kī‘i ngāue tokoni iiki ko ‘ení, ‘oku tokoní‘i ai ‘e he kau faifekau ‘a e nī‘ihi fakafo‘ituitui ‘i he funga ‘o e māmaní ke nau ongo‘i e ‘ofa ‘a e ‘Otuá mo ma‘u ha fakafiemālie fakatu‘asino.

“‘I he‘eku ‘a‘ahi ki he ngaahi misiona ‘i he funga ‘o e māmaní, kuó u mamata ai ki he ngāue ma‘ongo‘onga ‘a ‘etau kau faifekau matu‘otu‘á. ‘Oku mahino ‘oku nau fiefia ‘i hono fakahoko ‘a e ‘finangalo ‘o e ‘Eikí’ pea mo hono ‘fai ‘a e me‘a ‘a e ‘Eikí.”

—RONALD A. RASBAND, KO E KŌLOMU ‘O E KAU
‘APOSETOLO ‘E TOKO HONGOFULU MĀ UÁ⁴

‘Oku ngāue ‘a e kau faifekau ‘i Siapaní ‘i ha faama fakalotofonua.

‘Oku tokoni ha faifekau tokoni ‘i he ngāue ma’u’anga mo’uif ki ha fefine ‘i he’ene kumi ngāue ‘i ha Senitā ki he Ngāue Ma’u’anga Mo’uif.

Ko ha faifekau fefine ‘okú ne fokotu’utu’u e ‘ū funga laupapa ‘i ha fale tuku’anga koloa ‘a e pīsopé.

Neongo ‘oku kau ha kāingalotu tokolahi ‘o e Siasí ‘i he ngāue tokoni fakakoló, ka ‘oku fakatapui ‘e ha nī’ihi ha taimi lahi ange mo ha ngaahi talēniti ki he ngāue tokoni ‘ofa fakaetangatá ‘aki ‘enau hoko ko ha kau faifekau.

‘Oku tokolahi ha kakai matu’otu’a, ongomātu’a mali, mo ha kakai lalahi kei talavou ‘oku nau hoko ko ha kau faifekau ngāue tokoni fakataimi pe taimi kakato, ‘o fokotu’utu’u mo kau ‘i he ngaahi ngāue fakakoló ke tokangaekina e kakai faingata’a’iá. ‘Ikai ngata aí, ‘e lava ke fili ‘a e ngaahi mātu’a malí ke nau hoko ko ha kau faifekau taimi kakato ki he uelofeá mo e mo’ui fakafalala pē kiate kitá ‘a ia ‘oku nau fakahoko e ngaahi ngāue tokoni ‘ofa fakaetangata ‘i honau feitu’ú.

‘Oku kau ma’u pē foki mo e kau faifekau taimi kakato kei talavou ‘i he ngāue tokoni fakakoló mo tokoni ‘i he fakamā’opo’opo hili e fakatamakí, ‘o ka fiema’u.

JustServe

Ko e JustServe ko ha ngāue ia 'okú ne ohi mai ha laumālie 'o e ngāue tokoní, tokangaekina e ngaahi fiema'u fakalotofonuá, mo poupou'i e fengāue'aki fakakoló. 'Oku fakafehokotaki 'e ha ma'u'anga tokoni ta'etotongi ko 'ení 'a e fakafo'ituituí, ngaahi fāmili, mo e ngaahi kulupú 'aki ha ngaahi faingamālie ngāue tokoni 'uhingamālie pea 'oange ki he ngaahi kautaha fakakoló ha feitu'u ke vahevahe ai e ngaahi ngāue ke faí mo kumi ha kau ngāue tokoni. Talu mei hono kamata'i 'i he 2012, kuo fakahoko 'e he JustServe ha ngaahi ngāue tokoni fakakolo 'e 165,000 tupu.

'Oku poupou'i 'a e kau ngāue tokoni 'o e to'u mo e puipuitu'a kotoa pē ke nau kau ki he JustServe. 'I hono vahevahe e ngaahi ngāue lelei, 'oku fakalotoa ai 'e he kau foaki 'a e 'amanaki lelei mo tokoni ki honau tukui koló pea ope atu mei ai.

'Aho Ngāue Tokoni Fakaemāmani Lahi 'a e To'u Tupú

'I he 'Aho Ngāue Tokoni Fakaemāmani Lahi 'a e To'u Tupú, na'e kau atu ha to'u tupu 'e toko 240 tupu mei he Fakatonga 'o Kalefōniá ki ha 'ekitivi ngāue tokoni na'e fokotu'utu'u 'e he ngaahi kalapu JustServe 'i he ako mā'olungá. Na'e fakafofonga'i 'e he kau ngāue tokoní ha ngaahi 'apiako fakalotofonuá 'e 80 tupu, pea fononga ha ni'ihi 'o kinautolu ne kau mā'i ha ngaahi houa lahi ke kau ki ai. Na'e 'aonga e ngaahi ngāue lolotonga e polokalamá ki ha ngaahi kautaha tokoni 'ofa 'e 10 tupu pea kau ai hono fa'u ha fanga ki'i vesa ke fakataipe e kaungāme'á, niti sitōkeni mo e sipi kafu, faitohi ki he kau sōtia mālōlō, fa'u ha 'ū pousitā mo e pāsolo, mo fa'u ha "fanga ki'i puha me'a'ofa" ma'á e fānau 'i he ngaahi falemahakí.

Ko e Tokoni ki he Fānau Faingata'a'ia

'I Meé, na'e ngāue fakataha 'a e to'u tupu 'i Lasi Vēkasí ke fokotu'u ha 'ū mohenga fo'ou 'e 91 ma'á e Misiona Fakahaofi Lasi Vēkasí [Las Vegas Rescue Mission] mo toe fakalelei ha 'ū mohenga motu'a ma'á e fānau 'i he Tafa'aki Tokoni ki he Fāmili 'i he Tele'a Hahaké [East Valley Family Services]. Na'e 'uluaki fiema'u 'e he kau kou'ōtineita 'o e polōseki ha ni'ihi 'e toko 100 ke kau mai, ka na'a nau ofo 'i he fakautuutu ke tokolahi 'a e kau ngāue tokoni na'e lesisita mai 'i he JustServe. Na'e 'omi 'e

he polōseki ko 'ení, 'a ia na'e poupou'i 'e ha foaki mei he Siasí, ha ngaahi ma'u'anga tokoni na'e fu'u fiema'u ma'á e kakai faingata'a'ia pea 'oange ai ha faingamālie mahu'inga ki he to'u tupu ke nau kau atu ki honau tukui koló.

Ngāue Tokoni 'a e Ngaahi Siasí

'I he 'Aho Martin Luther King Jr. na'e tokolahi ha kau ngāue tokoni mei ha ngaahi tui fakalotu kehekehe na'a nau fakatahataha mai ke tokoni'i honau tukui koló. Hangē ko 'ení, 'i 'Initianá, na'e fokotu'utu'u 'e he to'u tupu mei ha kalapu ako'anga mā'olunga JustServe 'oku nau fakafofonga'i 'a e ngaahi ha'ofanga lotu faka-Kalisitiané, Siú, mo e Mosilemí ha ngāue tokoni 'i he Senitā Misiona Uilá ma'á e Hou'eiki Fafinó mo e Fānau [Wheeler Mission Center for Women and Children]. Na'a nau tufaki ha me'atokoni ho'atā, fakama'a, mo tanumaki ha ngaahi feohi fakakaungāme'a fo'ou.

'I 'Epeleli, na'e fakalele ai 'e he JustServe ha palepale 'i he Fea Tohi Fakafonua 'i 'Āsenitiná, 'a ia na'e lesisita ai ha kau ngāue tokoni fo'ou 'e toko 23,000 ki he JustServe mo ako e founa ke kumi ai e ngaahi polōseki tokoni fakalotofonuá. Na'e ngāue 'i he palepalé ha kāingalotu 'o e Siasí mo ha kau ngāue tokoni mei he ngaahi tui fakalotu kehé pea iku ai ki hano teuteu'i ha 'ū naunau fakaako 'e lauiafe mo ha fanga ki'i tohi fakalotolahi ma'á e fānau faingata'a'ia.

“Oku mau tui 'oku tokoni 'a e ngāue tokoni fakataha mo e ni'ihi kehé ke langa ha ngaahi vā fetu'utaki 'i he vaha'a 'o ha kakai 'oku 'ikai ke nau fa'a feohi koe'uhí ko e ngaahi faikehekehe 'i he puipuitu'á pe tuí, ka te nau fakataha mai 'o fakafou 'i he tu'unga 'ulungaanga angamaheni 'o e fetauhi'akí.”

—GÉRALD CAUSSÉ, PISOPE PULÉ⁵

Ko e Hā e Me'a Te u Lava 'o Faí?

- Ilo ki he ngaahi fiema'u 'a e ngaahi kautaha fakalotofonuá 'oku 'ikai fakatupu pa'angá.
- Fokotu'u ha faingamālie ngāue tokoni 'i he JustServe ma'a homou koló.
- Tokoni'i e ni'ihi kehé 'i he JustServe.org!

Takai fakato'omata'u mei 'olunga: 'Oku kau 'a e to'u tupu 'i Kalefōniá 'i he 'Aho Ngāue Tokoni Fakaemāmani Lahi 'a e To'u Tupú 'aki hano fa'u ha 'ū koniteina ke fakafonu 'aki ha 'ū me'ava'inga mo ha 'ū me'a ke fakafiemālie 'aki e fānau 'i he ngaahi falemahakí. Kau ngāue tokoni 'oku nau lesisita ki he JustServe 'i he Fea Tohi Fakafonua 'i 'Āsenitiná. Ko e fokotu'u 'e he kāingalotu 'o e Siasí ha 'ū mohenga fo'ou ma'á e Misiona Fakahaofi 'o Lasi Vekasí. Ko ha kau ngāue tokoni 'oku nau fakama'a e vevé 'i ha vaitafe 'i 'lutā.

Ngaahi Polokalama Fakaemāmani Lahí

“Kuo te’eki ai ha takimu’a kuó ne fakahaa’i ha loto-to’a lahi ange, ‘ikai ha
’ofa fakaetangata ‘e anga’ofa ange, ‘ikai ha toketā te ne faito’o ha mahaki
lahi ange, pea ‘ikai ha taha ‘aati ‘e mohu founa ange ‘ia Sīsū Kalaisi.”

—W. CHRISTOPHER WADDELL,
TOKONI ‘ULUAKI ‘I HE KAU PĪSOPELIKI PULÉ⁶

Sikeni ‘a e koutí ke ako lahi ange.

Fakamatala Fakanounou ‘o e Ngaahi Ngāue ‘i he 2024

3,836

‘Ū Polōseki Tokoni ‘Ofa Fakaetangata ‘i he 2024

1.45B

‘a e Ngaahi Fakamolé

6.6M

Houa Ngāue ‘Ofa

192

Ngaahi Fonua mo e Vahefonua ne Tokoni’i

‘Oku kau ‘i he ngaahi fakamolé ‘a e:

- ◆ Tokoni ‘Oku Fa’a Fakahoko Ma’u Peé
 - » Ngaahi polōseki tokoni ‘ofa fakaetangata fakaemāmani lahi
 - » Foaki ‘o e me’akai mo e ngaahi koloa kehé
- ◆ Tokoni ‘Oku Fakatefito Pē ki he Kāingalotu ‘o e Siasí
 - » Tokoni mei he foaki ‘aukaí
 - » Ngaahi ‘ota ‘a e pīsopé ki ha ‘ū koloa
 - » Ngaahi ngāue tokoni mei he uelofeá mo e mo’ui fakafalala pē kiate kitá

‘Oku kau ‘i he houa ngāue tokoni’ a e:

- ◆ Ngāue tokoni ‘i he ‘ū fale uelofeá mo e mo’ui fakafalala pē kiate kita ‘a e Siasí (‘ū fale tuku’anga koloa ‘a e pīsopé, fale ngāue ‘oku ngaohi ai e me’akai kapá, fāmá, ngoue’angá, ngaahi senitá ma’u’anga ngāué, mo e alá me’a pehē.)
- ◆ Ngaahi misiona ke tokangaekina ‘a kinautolu ‘oku faingata’a’iá ‘i ha ngaahi fonua kehekehe
- ◆ Ngaahi ngāue ‘ofa ‘a e Siasí ‘i he koló, kau ai ‘a e fakamā’opo’opo hili e ngaahi fakatamaki fakanatulá.

‘Oku tokanga’i ‘e ha ongomātu’a ‘i Siapani ha ngoue ma’a hona koló.

“Ko hono mo’oní, ‘oku ‘ikai kakato ‘i he ngaahi fika [ko ‘ení] hono lipooti ‘o ‘etau foakí mo e tokoní. ‘Oku ‘ikai ke kau ai ‘a e ngaahi ngāue tokoni fakatautaha hotau kāingalotú, ‘i he’enau fengāue’aki fakaetauhi ‘i honau ngaahi fatongia uiui’i mo e ngāue tokoni ta’e-totongi ‘a e mēmipa ki he mēmipá. Pea ‘oku ‘ikai ke ‘asi ‘i he’etau [fakamatala nounou] ‘a e ngāue fakafo’ituitui na’e fai ‘e hotau kāingalotú ‘i he ngaahi kautaha tokoni ‘ofa lahi ‘oku ‘ikai ke fengāue’aki mo hotau Siasí.”

—PALESITENI DALLIN H. OAKS,
TOKONI ‘ULUAKI ‘I HE KAU PALESITENISI’ ‘ULUAKI’

Vakai Vave ki he 2024

TOKANGAEKINA 'O KINATUOLU 'OKU FAINGATA'A'IA

TOKONI 'A E KĀINGALOTÚ MO E KAU FAIFEKAÚ

8,097,952

Kau mēmipa 'o e Fine'ofá 'i
he funga 'o e māmaní

12,277

Kau faifekau uelofeá mo e mo'ui
fakafalala pē kiate kitá

JUSTSERVE

VA'A NGĀUE TOKONI FAKAKOLÓ

134,143

Kau faka'aonga'i fo'ou 'o e
JustServe kuo 'osi lesisitá

30,236

Ngaahi polōseki fo'ou 'a e
JustServe kuo fokotu'ú

TOKONI FAKAEMĀMANI LAHÍ

NGAAHI POLOKALAMA TOKONI 'OFA
FAKAETANGATA FAKAEMĀMANI LAHÍ

267

'Ū polōseki ki he vai ma'á, haisiní,
mo e tu'unga mo'ui ma'á

710

'Ū polōseki tokoni ki ha me'a fakatu'upakeé

732

'Ū polōseki ki he tokangaekina 'o e mo'uí

71

'Ū polōseki ki he fefononga'aki holo ['a
e ní'hi faingata'a'ia fakatu'asinó]

591

'Ū polōseki malu'í ki he me'atokoní

KO HONO TANUMAKI 'O E MO'UI FAKAFALALA PĒ Kiate KITÁ

NGAAHI POLOKALAMÁ MO E
NGAAHI NGĀUE TOKONÍ

579

'Ū polōseki fekau'aki mo e akó

10,809

Kaungā-ngāue 'o e Kautaha
Teseletí ne tokoní

2,503

Ngaahi fakataha fakaakeake mei
he ma'unimaá 'i he uiké

128,028

Kinautolu 'oku kau 'i he kulupu
mo'ui fakafalala pē kiate kitá

‘Oku tokoni ‘a e kau faifeakú ki hono fakahifo ‘o e ‘ū naunau ki he me‘a fakatu‘upakeé mei ha vakapuna hili ha tāfea lahi ‘i Lio Kalani to Sula, Palāsila. Faka‘aonga‘i ‘o e taá ‘i he angalelei ‘a e Divulgação Azul.

Tokoni ‘i he Me‘a Fakatu‘upakeé

‘Oku ‘omi ‘e he ngaahi me‘a fakatu‘upakē fakaemāmani lahi hangē ko e ngaahi fakatamaki fakanatulá pe feke‘ike‘i fakapule‘angá ha ngaahi faingata‘a lahi, kau ai e ngaahi fiema‘u ha nofo‘angá, me‘akai mo e vai, fakamā‘opo‘opo hili e fakatamakí, mo e tokoni fakaelotó. Lolotonga e ngaahi faingata‘á, ‘oku fakataumu‘a ‘a e Siasí ke tanumaki ha ‘amanaki lelei mo ha loto-vilitaki ‘aki hono ‘oatu ha tokoni fakatu‘asino mo ha poupou fakae‘atamai ki ha taha pē ‘oku faingata‘a‘ia.

‘Uluaki Tokoni Fakae‘atamai

‘Oku tokoni ‘a e ‘uluaki tokoni fakae‘atamai ki he fakafo‘ituitui mo e tukui kolo ‘oku faingata‘a‘ia ke nau ako e founda ke matu‘uaki ‘aki e faingata‘a‘ia fakaelotó. ‘I hono fokotu‘utu‘u ‘o e Ngaahi Tokoni ki he Fāmilí, na‘e foaki ai ‘e he Siasí ha tokoni fakae‘atamai ki ha kāingalotu tokolahi na‘e uesia ‘e he ngaahi faingata‘á. ‘I he ‘Otu Motu Pasifikí, na‘e fakafekau‘aki ai ‘e he kau ngāue ‘o e Ngaahi Tokoni ki he Fāmilí ‘a e ngaahi ma‘u‘anga tokoni ki he mo‘ui lelei fakae‘atamai ma‘á e nī‘ihi fakafo‘ituitui na‘a nau fekuki mo e moveuveu fakapolitikalé. Na‘e tokoni‘i ‘e he ngaahi ngāue ko ‘ení ha kāingalotu tokolahi ‘o e Siasí ke nau mapule‘i ‘enau faingata‘a‘ia fakaelotó mo fai ha tokoni ki he nī‘ihi kehé.

Na‘e fai foki ‘e he Siasí ha tokoni fakaeloto ki he kāingalotu ne uesia ‘e he ngaahi fakatamaki fakanatula ‘i he 2024, kau ai e tāfea ne hoko ‘i Pōto ‘Alekele, Palāsila; vela fakatu‘utāmaki ‘i Sileí; pea mo e Vela ‘i he Pa‘ake Kalefōniá. Na‘e fakamālohia ‘e he tokoni fakae‘atamai ko ‘ení ‘a e nī‘ihi fakafo‘ituitui ne uesiá ‘aki hono holoki e ‘uluaki faingata‘a‘ia pea fakatupulaki e ngaahi taukei ki hono matu‘uaki.

‘Oku teuteu‘i foki ‘e he kau ngāue ‘o e Tafa‘aki Tokoni ki he Fāmilí ha ngaahi feitu‘u kimu‘a pea tō mai e ngaahi faingata‘á. ‘E lava ke fetu‘utaki ‘a e kau taki fakalotofonua ‘o e Siasí

ki he‘enau kau faifale‘i ‘i he Tafa‘aki Tokoni ki he Fāmilí ke fokotu‘utu‘u ha ako ki he mateuteu fakaelotó ‘i honau uōtí mo e siteikí. Hangē ko ‘ení, na‘e ako‘i ‘e he kau ngāue ‘i he Tafa‘aki Tokoni ‘a e Fāmilí ko Telesa mo Sōnia ki he to‘u tupu ‘i Keipi Vēti ‘a e ngaahi tefito‘i mo‘oni ‘o e ‘uluaki tokoni fakae‘atamai, loto-vilitaki, mo e mateuteu fakaelotó, ‘o teuteu‘i ai kinautolu ki ha ngaahi me‘a fakatu‘upakē.

‘Ikai ngata aí, ‘oku fa‘a fengāue‘aki fakataha ‘a e Siasí mo ha ngaahi kautaha kehekehe ke fai ha tokoni fakaeloto ki ha taha pē ‘oku faingata‘a‘ia. ‘I Honitulasí, na‘e poupou‘i ‘e he Siasí ‘a e Polōseki HOPE ‘i he‘enau feinga ke fai ha tokoni fakaeloto ki he nī‘ihi fakafo‘ituitui kuo tukuhausiá. Na‘e a‘u ‘a e fengāue‘aki ko ‘ení ki ha nī‘ihi tokolahi na‘e faingata‘a‘ia, ‘o nau ma‘u ai ha poupou loto‘ofa lolotonga e ngaahi taimi faingata‘á.

Tokoni Fakatu‘asino

‘I he ngaahi tūkunga fakatu‘upakeé, ‘oku tu‘u mai ‘a e Siasí mo hono kāingalotú ke fai ha tokoni fakatu‘asino ma‘anautolu ‘oku faingata‘a‘ia, ‘o tatau ai pē pe ko e hā ‘enau tui fakalotú. ‘I Lapanoní, na‘e poupou‘i ‘e he Siasí ‘a e ngaahi fāmilí ‘aki hono foaki ha ngaahi tefito‘i fiema‘u ‘e 10,000 tupu, kau ai ha me‘akai, naunau haisini, mo ha ‘ū maama sola to‘oto‘o. ‘I Lomēniá, na‘e faingata‘a‘ia ‘a e kakai ‘Iukuleiní ‘i he feinga ke ma‘u ha‘anau ngāue koe‘uhí ko e ngaahi fakangatangata ‘i he lea fakafonuá mo e ‘ikai ma‘u ha tokoni ke tokangaekina e fānaú. Na‘e foaki ‘e he Siasí ha me‘akai mo ha ‘ū naunau haisini mo ha me‘atokoni kei mafana ki he Asociatia La Rasruce, ‘a ia na‘e tufaki ‘e he kautahá ki he kakai ‘Iukuleini na‘e faingata‘a‘ia, pea a‘u ‘o nau fakahoko ha polokalama ke tufaki e me‘atokoni kei mafaná ki he kakai lalahi matu‘otu‘a ange ‘oku ‘ikai lava ‘o mavahe mei ‘apí.

To'ohemá: Ko e feime'atokoni ha fefine 'i Siliá 'i tu'a 'i hono nofo'anga fakataimí. Faka'aonga'i 'o e taá 'i he angalelei 'a e ShelterBox. **To'omata'ú:** Ko e fā'ofua ha ongo fafine hili e maumau 'a e Matangi ko Heleiné.

'I Sileí, na'e ngāue fakataha ai 'a e Siasí mo ha ngaahi kautaha tokoni kehekehe ke fai ha tokoni ki he kakai na'e uesia 'e he vela fakalilifu 'i he vaotaá. Na'e fokotu'u ha ngaahi feitu'u fakataimi 'i he ngaahi feitu'u na'e uesiá ke tufaki ai e naunau akó mo e me'akaí. Na'e loto-fiemālie 'a e kāingalotu 'o e Siasí 'i Vina teli Mā, Kuilipia mo Valapalesó ke nau tufaki 'a e 'ū naunaú mo tokoni 'i he ngaahi ngāue fakamā'opo'opó. Na'e fai foki 'e he Siasí ha ngaahi foaki lahi ke poupou'i e ngaahi fāfili na'e uesiá.

Ko e Hā e Me'a Te u Lava 'o Faí?

- Hoko ko ha taha ngāue tokoni taukei 'o fakafou 'i ha kautaha 'oku tokoni ki he ngaahi tūkunga fakatu'upakeé.
- Teuteu ki he ngaahi me'a fakatu'upakē 'e ala hokó 'aki ha'o fa'u ha'o palani fakatautaha ki ha me'a fakatu'upakeé.
- Download 'a e 'ū kaati tokangaekina fakaelotó 'i he uepisaiti 'a e Siasí ke tokoni ki hono tataki koe 'i he ngaahi taimi faingata'á.

Ko e Ngāue Fakataha 'i he 'Otu Filipainí

Na'e hoko ha ngaahi fakatamaki kehekehe 'i he 'Otu Filipainí 'i he 2024, kau ai ha afā lahi, puna 'a e mo'unga afí, ngaahi mōfia, mo e ngaahi nunu'a kovi 'o e la'ala'ā 'i he 'Ela Ninó. Na'e foaki 'e he Siasí mo e ngaahi tokoni fakavavevave 'a e pule'angá ha 'ū koloa tokoni, pea na'e foaki 'e he kāingalotu fakalotofonuá honau taimí, ngāué, mo e 'ofá ke fakapapau'i na'e fa'o mo tufaki e 'ū koloa ko 'ení.

Na'e vahevahe 'e he Pule Le'ole'o 'o Sepu Sití, Leimoni 'Alavini Kāsia, 'ene hounga'ia 'i he tokoni 'a e Siasí: "'Oku 'i heni 'a e pule'angá ke tokoni mo ngāue ma'a hono kakaí, ka 'oku tau 'ilo he 'ikai ke tau lava 'o tokoni'i 'a e tokotaha kotoa pē. 'I he 'aho ní, 'oku tau lava 'o vakai ki he founga 'oku tokoni'i ai kitautolu 'e hotau ngaahi hoa ngāué, 'a e sekitoa fakatāutahá, pea mo e Siasí ke tau fakahoko 'a e konga ko 'eni 'o 'etau ngāué. Koe'uhi ko e ngaahi kautaha hangē ko kimoutolú, 'oku faingofua ange ai 'etau ngāué, ko ia 'oku mau fakamālō atu 'i ho'omou foaki ki hotau kakaí, tautautefito ki he tukui kolo 'i he mo'ungá."

“Oku tau feinga ke ngāue fakaetauhi ki hotau kaungā'apí—ofi mo mama'o—ke ngaohi 'a e māmaní ko ha feitu'u lelei ange ma'á e kakai kotoa pē.”

—GÉRALD CAUSSÉ, PÍSOPÉ PULÉ⁸

Vai 'oku Ma'á mo e Tu'unga 'o e Ma'á

Ko hono ma'u ha vai ma'a, naunau ki he ma'á, mo e haisiní (WASH) 'oku mahu'inga ia ki hono langa 'o e tukui kolo mo'ui lelei. 'Oku fakatou fiema'u 'e he tukui koló 'a e 'ū me'angāue mo e ako 'oku fiema'u ke fakalelei'i fakalūkufua 'a e tu'unga mo'ui ma'á mo holoki e mafola 'a e puké. 'Oku fakataumu'a e ngaahi ngāue 'a e Siasí ki he vai ma'á mo e tu'unga mo'ui ma'á ke 'aonga ki he tokotaha kotoa pē, 'o tatau ai pē pe ko e hā 'enau tuí.

Ngaahi Polokalama WASH

'I he 2024, na'e poupou'i 'e he Siasí 'a e feinga 'a e UNICEF ke fakalele 'a e polokalama WASH 'i ha ngaahi fonua 'e hongofulu tupu 'i Saute 'Amelika, 'Afiliika, mo e Pasifiki. 'I 'Iukanitaá, na'e poupou'i 'e he Siasí 'a e ngaahi ngāue 'a e WaterAid ke 'oatu ha vai 'oku malu ki he inú mo e ngaahi feitu'u ki he tu'unga mo'ui 'oku ma'á ki he tukui kolo faingata'a'ia. Na'a nau lava lelei 'o fakatoka ha paipa vai 'e valu, 'a ia 'oku toe 'iloa ko e ngaahi keli'anga vaitupú, 'o 'aonga ki ha kakai 'e toko 2,500 tupu. Fakataha mo e ngaahi ma'u'anga vai fo'ou, na'a nau fokotu'u ha ngaahi fakahinohino ki he haisiní mo e ma'á 'i he paipa fo'ou takitaha. Ke fakapapau'i e tolonga hono tokanga'i taimi lōlō, na'a nau ako'i 'a e kakai fakalotofonuá ke nau ngāue mo

Ko e ki'i ta'ahine 'oku fanofano hono nimá 'aki ha vai ma'a 'i 'Ekuatoa. Faka'aonga'i 'o e taá 'i he angalelei 'a e UNICEF 'Ekuatoá.

Ko e Hā e Me'a Te u Lava 'o Faí?

- Ako lahi ange fekau'aki mo e ngaahi ngāue ki he vai, tu'unga mo'ui ma'á, mo e haisiní 'i homou koló.
- Ako'i ha ki'i tamasi'i pe ta'ahine 'i he founa ke fanofano honau nimá.
- Kamata hono tuku ha vai ke fakapapau'i 'oku 'i ai ha'o vai ma'a makehe ki he taimi 'o e faingata'á.

tauhi 'a e ma'u'anga vai pea nau fakahoko ha ako ki he ngaahi founa ke fakalelei'i ai.

Fengāue'aki Fakataha mo e Koló ki he Vai Ma'á

'I Kosovoó, na'e pau ke fetuku 'e ha ngaahi fāmilī tokolahi 'e hiva mei he kolo ko Kalalevá ha vai 'i ha 'ū hina mei ha ngaahi ma'u'anga vai na'e 'ikai malu, hili e maha e vaitupu 'a e koló. Na'e fengāue'aki fakataha 'a e Siasí mo e kakai 'o e fonuá ke ngaohi ha tangikē tñakí'anga vai, 'o fakapapau'i 'oku 'i ai ha vai ma'a ma'á e kakai kotoa 'o e koló.

'Oku fa'a motu'a e ngaahi ma'u'anga vai 'i Palakaná pe 'oku mātu'aki hala pē ha me'a pehē ia 'i ha ngaahi feitu'u lahi. 'I he ngaahi māhina 'o e fa'ahita'u momokó, 'oku fa'a lōmekina 'a e ma'u'anga 'uhilá 'e he ivi faka'uhila 'oku fiema'u ki he 'ū naunau fakamāfaná. Ke tokangaekina e pole ko 'ení, na'e foaki 'e he Siasí ha mīsiní 'uhila talifaki ki he kolo fakalotofonuá 'i he kolo ko Hani 'i 'Elesití. Na'e fakapapau'i 'e he ngāue ni 'oku 'i ai ha ma'u'anga vai hokohoko ma'á e kakai 'i he fa'ahita'u momokó.

Ko Hono Faka'aonga'i ha Ngaahi Founa Malu ki he Tu'unga Mo'ui Ma'á

'Oku manatu'i 'e 'Aleksanitulā, "Na'a ku fehu'i ange, 'Ko e hā e me'a 'oku 'ikai ke tau ma'u heni 'i Kasikasi?" Ko e 'uluaki fiema'u na'e ha'u ki he'ene fakakaukau ko e falemālōlō.

'Oku nofo 'a 'Aleksanitulā 'i Kasikasi 'i Pelū, 'a ia na'a ne 'ilo ai ha pēseti 'e 20 'o e ngaahi fāmilī na'e 'ikai ke nau ma'u ha ngaahi tokoni ki he tu'unga mo'ui 'oku ma'á. Ka 'ikai malu e naunau ki he tu'unga mo'ui 'oku ma'á, na'e tu'u laveangofua ange 'a e koló ki he ngaahi fokoutua 'oku tupu mei he vai 'ulí hangē ko e kōlélá. Ke tokanga'i 'ení, na'e kau atu 'a 'Aleksanitulā ki ha ako fakapisinisi ki he tu'unga mo'ui ma'á 'a ia na'e fakalele 'e he timi fakalotofonua ki he vai ma'á e Kakai 'i Pelū.

Na'e kamata 'e 'Aleksanitulā 'ene pisinisi mo fakafonu 'ene ki'i falekoloá 'aki e ngaahi koloa lahi taha na'a ne lavá—'a singí, mata'i paipá, falemālōlō, tailá, mo e 'ū naunau kehe na'e fiema'u ke fakakakato 'aki honau 'ū falemālōlō. 'I he taimi ní, 'e lava ke ma'u 'e he ngaahi fāmilī 'i Kasikasi ha tokoni 'i he falekoloa 'o 'Aleksanitulaá, 'a ia te nau lava ai 'o fakatau 'a e 'ū naunau 'oku fiema'u ke langa 'aki e falemālōlō ma'á e familí.

Akó

‘Oku fa’a ‘i ai ha fatongia mahu’inga ‘o e hū ki he akó ki hono fakatupulaki ‘o e mo’ui fakafalala pē kiate kitá. ‘Oku feinga ‘a e Siasí ke feau ‘a e ngaahi fiema’u fakaako ‘a e kāingalotu mo e ngaahi kaungāme’a ‘i he funga ‘o e māmaní ‘aki hono ‘oatu ha ngaahi ma’u’anga tokoni mo ha tokoni ‘e lava ai ke a’usia ‘e he fakafo’ituituí honau ivi malava kakato tahá.

Ngaahi Ma’u’anga Tokoni ma’á e Kāingalotu ‘o e Siasí

‘Oku ‘omi ‘e he polokalama **Pa’anga Tokoni Fakaako Tu’uma’ú (PTFT)** ha tokoni fakapa’anga ki he kāingalotu ‘o e Siasí ‘oku fe’ungá, ke tokoni’i kinautolu ke nau ma’u ha ako faka’atamai ‘oku iku ki ha ngāue ma’u’anga mo’ui lelei ange pea mo fakatupulaki ‘a e mo’ui fakafalala pē kiate kitá. Ne toki fakangofua kimui ni ‘e he Kau Palesitenisí ‘Uluaki ‘o e Siasí ha ngaahi liliu ki he polokalamá, ‘o faka’atā ai ha nī’ihi fakafo’ituitui tokolahi ange ke nau lavemonū ‘i he pa’anga PTFT. ‘Oku kau ‘i he ngaahi liliu ko ‘ení ‘a e holoki ‘o e noó, taimi lōloa ange ‘a e noó, ngaahi sikolasipi, mo ha ngaahi faingamālie ako lahi ange. ‘E lava foki ‘e kinautolu ‘oku ma’u iá ‘o faka’aonga’i ‘a e pa’anga PTFT ki ha ngaahi fakamole fakaako kehe, hangē ko e fale nofo’angá, me’angāué, mo e fefononga’aki, ‘o makatu’unga ‘i he ngaahi tūkungá.

‘Oku toe ‘oatu foki ‘e he Siasí ha ngaahi ma’u’anga tokoni fakaako kehe ma’a hono kāingalotú, ‘o kau ai ‘a e:

- ◆ **BYU–Pathway Worldwide**, ‘a ia ‘oku tokoni ki he kāingalotú ke nau lava ‘o hū ki ha ako mā’olunga ange ‘i he ‘initanetí ‘oku totongi ma’ama’á.
- ◆ **Ngaahi Sikolasipi Penisoni**, ‘a ia ‘okú ne poupou’i ‘a e kāingalotu ‘oku feinga ke ma’u ha tu’unga fakaako hili e ako mā’olungá ‘i he ngaahi mala’e ‘o e me’akai fakatupu mo’ui lelei mo e ngoué.
- ◆ **EnglishConnect**, ‘a ia ‘okú ne ‘oatu ha fakahinohino ta’etotongi ‘i he lea faka-Pilitāniá ki ha taha pē ‘oku fie kau ki ai, kau ai ‘a e kakai ‘oku ‘ikai kau ki he Siasí.
- ◆ **Lavame’a ‘i he Akó**, ‘a ia ‘okú ne tokoni’i ‘a e to’u tupú ke fakatupulaki ha ngaahi pōto’i ngāue te ne fakalalakala ‘enau akó.

Ngaahi Ma’u’anga Tokoni ‘Oku ‘Oatu Angamahení

‘Oku toe poupou’i foki ‘e he Siasí ‘a e ngaahi fiema’u fakaako ‘i he funga ‘o e māmaní ‘aki hono fakapa’anga ‘o e ngaahi fakalelei’i mo e ako fakafaiakó pea mo ‘oatu ha ‘ū me’angāue hangē ko e tesí, seá, ‘initanetí, mo e ‘ū tohi lēsoní. ‘I ha ngaahi

Ko e ako ‘e ha ki’i ta’ahine ‘i Siapani ‘a e founga ke lau e mata’ifiká.

polōseki fakaako ‘e laungeau, na’e fakakakato ‘e he Siasí hano fakalelei’i lahi ‘o e ‘Apiako Fakapule’anga Sapá [Zapai Public School] ‘i Laipiliá, ‘a ia na’e kau ai hono fakalelei’i ‘o e ‘ū falemālōlō, fakauaea ‘uhila fo’ou, mo foaki ha ‘ū sea fo’ou ‘e 300. ‘E hanga ‘e he fakalelei’i ko ‘ení ‘o fakalahi ‘a e me’a ‘e malava ke fai ‘e he akó.

Ko Hono A’usia ‘o e Ngaahi Faka’ānauá ‘o fakafou ‘i he PTFT

‘I he foki mai ‘a Pilinisesi mei he’ene ngāue fakafaifekau tokoní, na’á ne tokanga leva ki he’ene faka’ānaua ke hoko ko ha tokotaha tauhi-tohi kuo laisení. Na’e lahi ‘a e ngaahi fakamole ki he feinga ki ha ako mā’olunga angé— kae fakamālō ki he Pa’anga Tokoni Fakaako Tu’uma’ú, na’e lava ‘a e finemui ko ‘eni mei Katanituanesi, Filipainí, ‘o ma’u ‘a e tokoni fakapa’anga ne fiema’ú ke hokohoko atu ‘ene ngāue’i ‘ene taumu’á. Ko e ta’u faka’osi ‘eni ‘o Pilinisesi ‘i he ‘apiako fakatauhi-tohí.

‘Oku pehē ‘e Pilinisesi, “Na’e hoko [‘a e PTFT] ko ha hala fakakavakava ke fakahoko ai ‘eku faka’ānaua ke u hoko ko ha CPA pea mo muimui ki he fale’i ‘a Palesiteni Lāsolo M. Nalesoni ke hoko atu ‘eku akó ‘i he founga lelei taha te u lavá. Kuó u ma’u ha fakamo’oni ‘oku ‘afio’i ma’u pē ‘e he ‘Eikí ‘etau ngaahi holi mā’oni’oní.”

Ko e Hā e Me’a Te u Lava ‘o Faí?

- Tokoni’i ha taha ‘i he’ene ngāue fakaako mei ‘apí.
- Ngāue tokoni ‘i ha loki ako.
- Talaange ki he fāmilí mo e kaungāme’á fekau’aki mo e ngaahi ma’u’anga tokoni fakaako ‘oku lava ke nau ma’ú.

To'ohemá: Ko e ako'i 'e ha supavaisa ngāue 'a e kau ngāue 'a e Kautaha Teseletí 'i he fungavaka fai'anga fakataú. **To'omata'ú:** Ko e ma'u 'e ha tangata ha tokoni ki he kumi ngāue 'i ha Senitā Kumi Ngāue.

Ngāue ma'u'anga mo'uí

'Oku tokoni'i 'e he Siasi 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní 'a e nī'ihi fakafo'ituitui 'aki hono 'oatu ha ngaahi ma'u'anga tokoni 'oku ne tanumaki 'a e mo'ui fakafalala pē kiate kitá. 'Oku kau heni 'a e ngaahi ngāue mo e ngaahi ma'u'anga tokoni ke tokoni'i 'a e kakai ke nau kumi mo fakafe'unga'i kinautolu ki ha ngaahi faingamālie ngāue ma'u'anga mo'uí.

Ngaahi Tokoni ki he Ngāue Ma'u'anga Mo'uí

Ko e Potungāue Tokoni ki he Ngāue Ma'u'anga Mo'uí ko ha ma'u'anga tokoni ia 'oku 'atā ki ha taha pē 'oku 'ikai ngāue, kumi ha ngāue lelei ange, pe toe hū 'o ngāue. 'Oku fakahoko 'e he kau faifekau ki he ngāue ma'u'anga mo'uí ha ngaahi tokoni kehekehe:

- ◆ Tokoni ki he Tohi Tala-ngāué
- ◆ Teuteu ki he 'initaviú
- ◆ Fakamatala ki ha ngāue 'oku 'ataá
- ◆ Ngaahi fetu'utaki fakangāué

'Oku fakalele 'e he Ngaahi Tokoni ki he Ngāue Ma'u'anga Mo'uí ha ngaahi senitā kumi ngāue 'a ia 'e lava ke ma'u ai 'e he kāingalotu 'o e Siasí mo ha nī'ihi kehe ha ngaahi ma'u'anga tokoni mo ha ngaahi tokoni fakahangatonu. 'E lava foki ke 'a'ahi 'a e kau kumi ngāué ki he uepisaiti Tokoni ki he Ngāue Ma'u'anga Mo'uí, employment.ChurchofJesusChrist.org, ke hū ki he ngaahi tokoni faka'ilekitulōnika hangē ko e ngaahi kulupu mo e ngaahi ako 'i he 'initanetí, ako mei he ngaahi feitu'u mama'ó, mo ha poate ngāue 'i he 'initanetí.

'I he kongā kimu'a 'o e 2024, na'e tupulaki fakavaha'apule'anga ai 'a e Ngaahi Tokoni ki he Ngāue Ma'u'anga Mo'uí, 'o lava ai e nī'ihi fakafo'ituitui 'i he funga 'o e māmaní ke ma'u ha tokoni fakangāue mo ha ngaahi ma'u'anga tokoni.

Kautaha Teseletí

Ko e Kautaha Teseletí (DI) ko ha falekoloa ma'ama'a ia 'oku meimei ke hoko ko ha fale ako ngāue ma'á e kāingalotu 'o e Siasí mo ha nī'ihi kehe 'oku nau fehangahangai mo ha ngaahi faingata'a ki he ngāué. 'Oku ma'u 'e he nī'ihi fakafo'ituitui ha ako mo ha tohi fakamo'oni ngāue 'o fakafo'u 'i he polokalama 'a e DI ko e Mateuteu ke Ngāué [Ready for Work], 'a ia 'oku tokoni ki he kau ako-ngāué ke a'usia 'enau ngaahi taumu'a ngāué. Makehe mei hono ako'i 'o e ngaahi taukei fakangāué, 'oku nofotaha 'a e polokalama Mateuteu ki he Ngāué 'i he ngaahi taukei fakae'ulungāanga 'oku mahu'inga ki he lavame'a 'i he ngāue'angá.

'Oku ako'i mo fakahinohino'i 'a e kau ako-ngāue Teseletí 'e he kau ngāue taimi kakatō, kau ai 'a e kau supavaisa ngāué mo e kau 'etivaisa ki he fakalakalaká. 'I he 2024, na'e kau atu 'a e kau supavaisa ngāue mei he ngaahi feitu'u kotoa 'e 46 'o e DI ki he ngaahi ako na'e fakataumu'a ke teuteu'i lelei ange kinautolu ke poupu'u 'a e kau ako ngāue 'oku nau ngāue mo iá. 'Oku ako'i 'i he ngaahi fakataha ko 'ení 'a e ngaahi tefito hangē ko e ngāue ma'u'anga mo'uí mo e fakalakalaka fakatakimu'á, ngāue ki he ngaahi tu'unga mo'uí, tokoni ki he kasitomaá, mo e ngaahi ma'u'anga tokoni fakaetangatá.

Ngaahi Tokoni Faifale'i ki he Fakalalakaká

Ko e kau 'etivaisa ki he fakalalakaká ko ha kau palōfesinale ia 'oku 'i ai 'enau fakamo'oni fakaako 'a ia 'oku nau tokoni'i 'a e kau ngāue DI mo ha taha pē na'e fakaongoongoolei 'e ha taki 'o e Siasí 'i hono fokotu'u e taumu'á mo palani'i e ngāue ma'u'anga mo'uí. Te nau fakafuofua'i 'a e tu'unga lelei fakalūkufua 'o e fakafo'ituitui mo 'ene ngaahi fiema'ú, fai ha fale'i, mo fai ha sivi fakavokāsio mo ha tokoni fakaako.

'Oku fengāue'aki fakataha 'a e Ngaahi Tokoni Faifale'i ki he Fakalalakaká (DCS) mo e ngaahi ma'u'anga tokoni kehe 'a e Siasí—kau ai 'a e Ngaahi Tokoni ki he Fāmilí, Ngaahi Kautaha Teseletí, mo e Ngaahi Tokoni ki he Ngāue Ma'u'anga Mo'uí—ke tokoni'i 'a e fakafo'ituitui ke ikuna'i e ngaahi fakafe'ātungia ki he ma'u ngāué. 'Oku ngāue 'a e kau ngāue 'a e DI mo e kau 'etivaisa DCS ko ha konga 'o e polokalama Mateuteu ki he Ngāué ke ako e ngaahi 'ulungaanga mahu'inga 'o e ngāue'angá. 'Oku ngāue vāofi foki 'a e kau 'etivaisa fakalalakaká mo e Tafa'aki Tokoni ki he Fāmilí mo e Ngāue Ma'u'anga Mo'uí, ke 'ave 'a e ni'ihi fakafo'ituitui ki he ngaahi ma'u'anga tokoni ko 'ení ke tokoni ki he mo'ui lelei fakae'atamaí pe tokoni ki he kumi ngāué.

Ngaahi Tokoni ki he Fakafeangá

'Oku 'i ai ha ngaahi 'ōfisi 'e hiva 'a e Siasí ki he Tokoni ki he Fakafeangá 'i he kotoa 'o e 'lunaiteti Siteití. 'Oku 'atā 'a e Ngaahi Tokoni ki he Fakafeangá ki ha taha pē 'oku fiema'ú tokoni ke toe foki ki honau koló—kau ai 'a e kakai 'oku 'atā mei he fale fakapōpulá; hou'eiki fafine na'e fakahaofi mei hono 'ave fakamālohi'i, kau sōtia mālōloó, mo ha ni'ihi fakafo'ituitui kuo nau a'usia 'a e tukuhāusia.

'Oku fakatefito e ngāue 'a e Ngaahi Tokoni ki he Fakafeangá ki hono tokoni'i e fakafo'ituitui ke mo'ui fakafalala pē kiate ia 'aki hono fakafehokotaki ia mo e ngaahi ma'u'anga tokoni 'a e koló mo e Siasí, kau ai e ngāue ma'u'anga mo'uí mo e ngaahi tokoni ki he mo'ui lelei fakae'atamaí.

Senitā Tokoni 'Ofa Fakaetangatá

'Oku toe faka'aonga'i 'e he Senitā Tokoni 'Ofa Fakaetangata 'a e Siasí 'a e ngaahi foaki na'e hulutu'á mei he ngaahi falekoloa 'a e Kautaha Teseletí ki he tokoni 'ofa fakaetangatá. Hangē ko e DI, 'oku hoko 'a e senitā ko ha ako'anga ke tokoni'i 'a e fakafo'ituitui ke nau ma'u ha ngaahi taukei fakangāue. 'Oku tokolahi ha ngaahi kaungā-ngāue 'oku omi mei ha ngaahi fonua mo e puipuitu'a fakalotu kehekehe pea 'oku 'ikai ke nau poto lelei he lea faka-Pilitāniá. 'Oku ma'u 'e he kaungā-ngāué 'a e faingamālie ke ako e lea faka-Pilitāniá ko ha konga 'o 'enau 'aho ngāué.

“Na’a ku fa’a fakakaukau ko e founa lelei taha ke ‘ofa ‘i ha tahá ko hono tokoni’i ia. Ka ‘i he’eku fakakaukau ki aí, ‘oku ou pehē ko e founa lelei taha ke tokoni’i ai ha tahá ko hono ‘ofa’i ia. ”

—L. TODD BUDGE, TOKONI UA 'I HE KAU PISOPELIKI PULÉ⁹

Ko Hono Ma'u e Ngāue Kuo Faka'ānaua ki ai 'a Teí

Na'e feinga 'a Tei ke toe foki ki he ngāué hili 'ene tuku ha taimi ke ohi hake ai ha fāmilí 'i ha ta'u 'e 14 ka na'e 'ikai ke ne fakapapau'i pe ko e hā e me'a na'á ne fie faí. Na'á ne 'ahi'ahi'i ha ngāue kehekehe 'e tolu kimu'a pea 'ave ia 'e he'ene pīsope ki he Ngaahi Tokoni Faifale'i ki he Fakalalakaká.

Na'e fakataha ma'u pē 'a Tei mo ha 'etivaisa ki he fakalalakaká, 'o fakahoko e ngaahi sivi mo e ngaahi sivi 'o e 'ulungāngá ke mahino pe ko e hā e ngāue 'e fe'unga taha mo iá. Hili ha'ane faka'aonga'i ha taimi ke fekumi ai, na'e poupou'i ia 'e he'ene 'etivaisa ki he fakalalakaká ke tohi kole ki ha lakanga fakakalake 'i he Kautaha Teseleti na'á ne ngāue aí. Na'e 'ilo'i vave 'e Tei 'oku fe'unga 'a e ngāué mo hono 'ulungāngá mo e ngaahi me'a 'oku manako aí, pea na'á ne ma'u 'a e ngāué. “Na'á ku fa'a pehē loto pē 'oku 'ikai ha'aku taukei ke fai ha me'a, tā koā 'oku 'i ai pē!” Ko e fakamatala ia 'a Teí. “Oku ou fiefia 'aupito ke 'i heni, pea 'oku ou hounga'ia 'aupito 'i he'eku faifale'i ki he fakalalakaká.”

Ko e Hā e Me'a Te u Lava 'o Faí?

- Foaki ha ngaahi me'a ki ho'omou Kautaha Teseleti fakalotofonuá pe falekoloa ma'ama'a 'oku meimei tatau ki he ako ngāué.
- Toe vakai'i e tohi tala-ngāue 'a ha kaungāme'a pe mēmipa ho fāmilí
- Ako lahi ange ki he ngaahi ma'u'anga tokoni 'a e Siasí ki he ma'u ngāué mo poupou'i e ni'ihi kehé ke nau faka'aonga'i ia.

Fatongia Tauhi ‘o e ‘Ātakeá

‘Oku hokohoko atu hono fakatupulaki ‘e he Siasí ‘o Sīsū Kalaisi ‘o e Kau Mā’oni’oni ‘i he Ngaahi ‘Aho Kimui Ní e ngaahi ngāue ke tokangaekina ‘a e kakai faingata’a’iā kae pehē foki ki he māmaní. ‘Oku fekau’aki vāofi ‘a e tu’unga lelei fakafo’ituitui mo fakakoló ki ha ‘ātakeá fakanatula ‘oku lelei, ‘o hoko ai hono tauhi ‘o e ‘ātakeá ko ha konga mahu’inga ‘o e misiona ‘o e Siasí.

‘I he 2024, na’e fakalahi ‘e he Siasí ‘a hono ‘Ōfisi Tauhi ‘o e Mo’uí, ‘a ia ‘okú ne fakafekau’aki ‘a e ngaahi polokalama fakaemāmani lahi ‘i ha ngaahi me’a mahu’inga ‘e ono: paotoloaki ‘a e ivi ‘oku ma’u mei natulá mo e fakatolonga ‘o e ma’u’anga ivi, fakapotopotó ‘o e vai, faka’ehi’ehi mei he fakaveve ta’e’aongá, fakasi’isi’i e ‘uli mei he fefononga’aki, tā-palani mo langa ha ‘ū fale ‘oku tu’uloá, pea mo hono akoako fakahoko ‘o e ngoué mo e tauhi ‘o e fanga monumanú.

Ngāue Tokoni ‘Ofa Fakaetangatá

Ko hono tauhi ‘o e ‘ātakeá ko ha konga ia ‘o e ngaahi polōseki lahi ki he tokoni ‘ofa fakaetangata ‘a e Siasí. ‘Oku poupou’i kotoa ‘a e malu ‘o e me’akaí, tau’atāina ‘i he ivi tokoní, mo e ma’u’anga vai ma’á ‘e he liliu mo e matu’uaki lelei ange ‘a e tu’unga ‘o e ‘eá.

Hangē ko ‘ení, ‘i Sūtani, na’e fakahoko ‘e he Siasí ha foaki ki he ADRA ke fokotu’u ha ‘ū pamu vai sola pea ako’i e kau mēmipa ‘o e kōmiti vai fakalotofonuá ‘i he founa totonu hono tauhi mo tokanga’i. Lolotonga iá, na’e poupou’i ‘e he Siasí ‘i Ketisitani ‘a e feinga Tokoni ‘a e Katoliká ke langa ha ngaahi ‘apiako ‘e fā ‘oku fakaivia ‘aki e solá.

Faka’aonga’i ‘o e Naunaú

‘I he tafa’aki ‘e taha ‘o e ngaahi ngāue ‘a e Siasí ‘i ‘Amelika mo Kānatá, ‘oku fakamavahe ‘a e ngaahi me’angāue faka’ilekitulonika motu’á mei he ngaahi tanu’anga vevé. Ka ‘oku foaki fakata’u ‘e he Siasí ha ngaahi komipiuta ‘e laungeau ki he ngaahi kautaha tokoni ‘ofa fakalotofonuá mo fakavaha’apule’angá. Ko e ngaahi me’angāue faka’ilekitulonika ‘oku ‘ikai lava ke toe faka’aonga’i, ‘oku to’o kongakonga ia ‘o toe ngaahi ki ha me’a ke faka’aonga’i.

‘I he senitā paaki tu’u’anga fuka ‘a e Siasí, ‘oku ha’i fakaha’inga ai e pepa hulu—mei hono paaki ‘o e ngaahi folofolá ‘o a’u ki he ‘ū tohi lēsoní—pea fakafoki ki he ngaahi kautaha hū’anga koloa pepá ki hano toe faka’aonga’i fo’ou.

‘I ‘Amelika Latiná, ‘oku fetongi ‘e he ngaahi falekoloa ‘o e Siasí ‘a e ‘ū milemilla pelesitiki ‘aki ha ngaahi koloa ‘e lava ke fakapopo pea toe faka’aonga’i. ‘Ikai ngata aí, ‘oku faka’aonga’i ‘e he paaki makasini ‘i Peluú he taimí ni ha pepa ngaohi mei he ‘akaú. ‘I Palāsilá, ‘oku faka’aonga’i ‘e ha ngaahi konifelenisi ‘e ní’ihi ‘a e to’u tupú ha ngaahi falani toe faka’aonga’i.

‘Oku faka’aonga’i ‘e ha falelotu ‘o e Siasí ‘i Peteni-Peleia tela Kamení, Mekisikou, ha ‘ū pēnolo sola ke faka’aonga’i e mālohi ‘o e la’aa.

“Kapau ‘oku tau fie fakatolonga ‘a e māmaní ‘i hono mahú mo hono faka’ofa’ofá, ‘e fakahoko ha konga lahi ‘o e ngāué ni ‘i loto ‘i hotau ngaahi ‘apí mo hotau ngaahi fāmilí.”

—PATRICK KEARON,
KO E KŌLOMU ‘O E KAU ‘APOSETOLO ‘E
TOKO HONGOFULU MĀ UÁ¹⁰

Ko e Hā e Me’a Te u Lava ‘o Faí?

- Faka’aonga’i e ‘ū kato mo e ‘ū hina vai ‘e lava ke toe faka’aonga’i pe popo ngofuá.
- Faka’auha e veve ‘oku koná ‘i he founa totonú, kau ai ‘a e ngaahi fo’i maká, fairo’ó, mo e valí.
- Ako ke fakalelei’i pe toe faka’aonga’i e ngaahi me’á kae ‘oua ‘e fetongi kinautolú.

Tokangaekina 'o e Mo'uí mo e Fefononga'aki Holó (Mobility)

Na'e tokanga'i 'e Sísū Kalaisi 'a e kakai na'e faingata'a'ia fakaesinó mo mahamahakí lolotonga 'Ene ngāue fakafaifekau 'i he māmaní. 'Oku hokohoko atu 'e he Siasí 'o Sísū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní 'a e misiona fakaemāmani lahi ko 'ení 'aki hono fakahoko ha ngaahi tokoni ki he mo'uí mo e fefononga'aki holó ki ha taha pē 'oku faingata'a'ia 'o faka'ou 'i ha ngaahi polokalama kehekehe.

Tokangaekina 'o e Matá

'I Pooti Molisipei, Pāpua Niu Kiní, na'e tokoni ai 'a e Siasí ke fakapa'anga hono langa 'o ha fale kuo fakanaunau 'aki ha 'ū naunau sola mo e ngaahi ma'u'anga tokoni ki he huhu fakaongonoá. 'Oku ngāue fakataha 'a e ngaahi kautaha kehe hangē ko e The Fred Hollows Foundation, Potungāue Mo'uí Fakafonua 'a Pāpua Niu Kiní, mo e ngaahi 'univēsi fakalotofonua ke fakalele 'a e falé, 'a ia 'oku fakataumu'a ke fakalele'i 'a e tu'unga mo'ui lelei 'o e matá mo a'usia ha ngaahi taumu'a fakavāhenga ki hono tokangaekina 'o e matá. Na'e tokoni foki ha polokalama ako ki he kau 'osi mei he akó ke nau hoko ko ha kau mataotao taukei 'i he tokangaekina 'o e matá, 'o fakapapau'i 'oku tu'ulua e ola 'o e mo'ui lelei 'o e matá 'i Pāpua Niu Kiní.

Ngaahi Huhu Malu'í

'I he 2024, na'e tokoni ai 'a e Siasí ki he ngāue 'a e UNICEF ke hiki'i hake 'a e lahi 'o e huhu malu'í 'i 'Itiōpeá, ke fakapapau'i 'oku lava ke ma'u 'a e ngaahi huhu malu'í pea 'oku vahevahe tatau. Na'e tokoni e fengāue'aki ko 'ení ke fakautuutu 'a e tokolahi 'o e huhu malu'í 'i he fonuá, 'o malu'í ai ha fānau tokolahi ange mei he ngaahi mahaki 'e lava ke faka'ehi'ehi mei aí mo paotoloaki ha kaha'u lelei ange ma'á e tukui kolo 'Itiōpeá.

Na'e laka hake 'i he vaheua 'e taha miliona 'o e kakai fefine 'i Malēsia na'e 'ikai ke nau ma'u ha faingamālie ke huhu malu'í mei he kanisā 'o e taunga fanaú hili e taimi tāpuni 'o e akó lolotonga e mahaki faka'auha COVID-19. Na'e fakahoko 'e he Siasí ha foaki ki he Sosaieti Fakafonua 'o e Kanisā 'i Malēsia ke tokoni 'i hono 'oange ki he hou'eiki fafine 'i he feitu'u fakahahake 'o e fonuá ha faingamālie ke ma'u e ngaahi huhu malu'í mo'ui ko 'ení.

Ko Hono Tokangaekina 'o e Mo'ui Lelei ma'á e Tokotaha Kotoa Pē

'Oku poupou'i 'e he Siasí ha ngaahi polōseki lahi ke fakalele'i 'a e tokangaekina 'o e mo'ui lelei ma'á e kakai faingata'a'ia. Na'e foaki 'e he Siasí 'i Kito 'Ekuatoa, ha 'ū naunau ki hono

tokangaekina 'o e haisiní ki ha kakai fakafo'ituitui mo ha ngaahi fāmilí 'e 19,200 tupu, 'o fakatupulaki ai 'enau ngaahi tūkunga mo'uí. 'I Venesuelá, na'e ngāue 'a e Siasí mo e Polōseki HOPE ke 'oatu ha tokoni ki he mo'ui lelei, me'atokoni mo'ui lelei mo ha tokoni fakae'atamai, 'o 'aonga ia ki he ngaahi fa'eé, kau tauhi, mo e fānau.

'Oku toe tokanga foki 'a e Siasí ki he ngaahi ngāue 'oku nau poupou'i 'a hono tokangaekina 'o e fa'eé mo e pēpē toki fā'e'le'i, 'o fenāpasi mo e polokalama fakaemāmani lahi 'a e Fine'ofá ki he lelei 'a e kakai fefinē mo e fānau. 'I he ngaahi feitu'u 'o 'Afiliká, 'oku kau e tokolahi 'o e mate kei pēpē valevalé 'i he mā'olunga 'i he māmaní. 'I hono faitokoniá, 'oku fengāue'aki fakataha ai 'a e Siasí mo ha ngaahi kautaha kehe ke ako'i 'a e kau ngāue ki he mo'ui lelei, 'o tokoni ke fakasí'si'i 'a e mate 'a e fānau valevalé. 'I he 'lunaiteti Siteití, 'oku ngāue 'a e Siasí mo e NAACP ke holoki e tokolahi 'o e fānau valevale 'oku mate 'i he tukui kolo 'Uli'uli 'i he fonuá.

Ko Hono Foaki ha Saliote Teketeke 'i Siela Leoné

Koe'uhí ko ha foaki mei he Siasí 'o Sísū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní, na'e ma'u ai 'e ha kakai 'e laungeau 'i Filitauni, Siela Leone, ha ngaahi saliote teketeke, tokotoko tu'u, mo ha ngaahi tokotoko hinehina. Kuo fakatupulaki 'e he tokoni, fakataha mo e ako ma'á e kau ngāue fakatekinikale mo faka'atamai fakalotofonua 'a e fefononga'aki mo e tau'atāinā.

Na'e fakahaa'i 'e ha tokotaha na'e totolo talu mei he'ene kei sí'i, 'ene hounga'ia mo'oni 'i he'ene tau'atāina mo e mo'ui fo'ou.

Ko e Hā e Me'a Te u Lava 'o Fa'i?

- Ako lahi ange fekau'aki mo e ngaahi huhu malu'í pea vahevahe ho'ó 'iló mo e ngaahi kaungāme'á mo e fāmilí ke 'ilo'i 'e he tokotaha kotoa pē.
- Kau atu 'aki ha'o tokoni 'i hono sivi 'o e sió mo e ngaahi faka'alí'ali ki he mo'ui lelei 'i homou feitu'u.
- Ngaohi ha me'atokoni ma'a ha taha 'oku 'ikai ongo'i sai.

Ko e tokoni 'a e fānau 'i Kaná ke ngaohi ha me'atokoni efiāfi.

Ko Hono Fafanga 'a e Fiekaiá

Ke tokoni'i 'a e kakai 'oku fefa'uhi mo e fiekaia, 'oku tomu'a tokoni'i 'e he Siasi 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní 'enau ngaahi fiema'u fakavavevave tahā pea poupou'i leva 'a e ngaahi palani taimi lōloa ki he mo'ui fakafalala pē kiate kitā. 'Oku fakahoko 'eni 'e he Siasí 'aki 'ene foaki ki he ngaahi ngāue ke tokoni'i 'a e ngaahi fiema'u fakavavevavé, fengāue'aki mo e ngaahi kautaha kehé 'o nofotaha 'i he malu 'o e me'akai taimi lōloá, mo fakalele 'ene polokalama me'akai fakatupu mo'ui lelei 'a e fānau.

Ngaahi Foaki Koloá

'Oku fakalele 'e he Siasí ha fale tuku'anga koloa 'e 122 'a e kau pīsopé 'i ha ngaahi fonua 'e 6. 'Oku faka'aonga'i 'a e ngaahi fale tuku'anga koloa ko 'eni 'a ia 'oku fonu 'i he me'akai mo e ngaahi koloa mahu'inga kehé, 'e he kau taki fakalotofonua 'o e Siasí, ke tokanga'i 'aki 'a e kāingalotu faingata'a'ia 'i honau ngaahi ha'ofangá. 'I he ngaahi feitu'u 'oku 'ikai ma'u ai 'a e ngaahi fale tuku'anga koloá, 'oku fa'a ngāue 'a e Siasí mo e ngaahi falekoloa fakalotofonua ke fakatau mei ai e ngaahi koloa 'oku fiema'ú.

Makehe mei hono tokoni'i e ngaahi fiema'u 'a e kāingalotú, 'oku tufaki 'e he fale tuku'anga koloa 'a e pīsopé ha me'akai mo ha ngaahi naunau ki he ngaahi kautaha tokoni 'ofa 'i he 'lunaiteti Siteití mo Kānatá. 'I he 2024, na'e foaki ha me'akai pāuni 'e 39 miliona tupu mei he ngaahi fale tuku'anga koloa 'a e pīsopé 'o fakafou 'i he ngaahi kautaha tokoni 'ofa fakaetangatá mo e ngaahi pangikē ki he me'atokoni, 'a ia ko ha houakai 'e 32 miliona ma'anautolu na'e faingata'a'ia. Hangē ko 'eni, na'e fakahoko 'e he Siasi 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní ha tokoni ki he Tafa'aki Tokoni 'a e Kolo Katolika 'i Sōleki Siti, 'lutaá, ke foaki ha me'atokoni mo ha malu'i ki he kakai 'oku nau a'usia 'a e tukuhausiá mo ha

toe taha pē 'oku fiema'u tokoni mei he pangikē me'akai 'a e Kautaha Tokoni 'a e Kolo Katolika 'o e Koló.

Na'e tali 'e he Siasí 'i Sipeini ha kumi hūfanga kimui ni mai 'a ha kakai 'aki 'enau poupou'i 'a e kautaha El Hogar Buen Samaritano 'i hono kumi ha veeni fo'ou ke 'ave 'aki e koloá ki he kakai faingata'a'ia.

Ko e Ngāue Ki he Me'atokoni Fakatupu Mo'ui Lelei ma'á e Kāingalotú

'Oku foua 'e ha fānau tokolahi 'i he ta'u noá ki he nimá 'i he funga 'o e māmaní 'a e fasimanavá. 'Oku fakataumu'a e Ngāue ki he Me'atokoni Fakatupu Mo'ui Lelei 'a e Siasí ma'á e Fānau ke tokoni'i e fānau mēmipá ke nau a'usia honau tu'unga malava fakatu'asino, faka'atamai, mo fakalama'alié. 'Oku sivi 'a e fānau ki he fasimanavá, pea 'oku fakafehokotaki 'enau mātu'á pe kau tauhi mo e ngaahi ma'u'anga tokoni mo e akó ke tokoni'i kinautolu ke fakalelei'i e me'akai fakatupu mo'ui lelei 'a 'enau fānau. Ko e fē pē ha feitu'u 'e fokotu'u ai 'a e polokalamá, 'oku fakaafe'i 'a e kāingalotu 'o e koló ke nau kaumai.

Makehe mei he polokalama 'oku fakatefito e tokangá 'i he kāingalotú, 'oku poupou'i 'e he Siasí ha ngaahi kautaha fakaemāmani lahi kehe 'o fakamu'omu'a e me'akai fakatupu mo'ui lelei 'a e fānau. 'I Sune 'o e 2024, na'e fanongonongo ai 'e he Siasí ha foaki ki ha kautaha 'e valu 'oku tokoni ki hono tokanga'i 'o e fa'eé mo e mo'ui lelei 'a e fānau. Na'e foaki foki 'e he Siasí ha \$5 miliona ki he Edesia Nutrition, 'a ia 'oku nau ngaohi 'a e me'akai fakahaofi mo'ui 'okú ne faitokonia 'a e fasimanavá. Makehe mei he ngaahi ngāue fakaemāmani lahi ange ko 'eni, 'oku poupou'i 'e he Siasí 'a e ngaahi ngāue fakalotofonua 'i he funga 'o e māmaní, 'o hangē ko 'ene foaki ki he Potungāue Ako 'i Tongá mo e Me'atokoni Pongipongi

“Oku ‘ikai ha ngāue tokoni ‘ofa fakaetangata ‘e mahu‘inga ange ‘i he Siasi ‘o Kalaisi ka ko hono fafanga ‘o e fiekaia. . . . ‘I he‘etau ngāue fakatahá, ‘oku tau fakaa‘u atu ai ‘a e to‘ukupu ‘ofa ‘o Kalaisi.”

—CAMILLE N. JOHNSON, PALESITENI LAHI ‘O E FINE‘OFÁ¹¹

Ta‘etotongi ‘a e Akó ma‘á e polokalama ‘a e Ngaahi ‘Apiakó, ‘a ia ‘oku tokoni ki ha fānau ako ‘e toko 21,000 nai ‘i Tongatapu mo e ngaahi ‘otu motu ‘i Tongá.

Mo‘ui fakafalala pē kiate kita ‘i hono Fakalelei‘i e Malu ‘o e Me‘akaí

‘Oku fakamālohia ‘e he ngaahi tefito‘i mo‘oni ‘o e mo‘ui fakafalala pē kiate kitá ‘a e nīhihi fakafo‘ituituí ke nau tokonaki ma‘anautolu mo e nīhihi kehé, fakalelei‘i ‘a e mo‘ui lelei fakae‘atamai mo fakatupulaki ‘a e ngaahi fetu‘utaki fakakoló. Ko e ‘uhinga ‘eni ‘oku fengāue‘aki ai ‘a e Siasí mo e ngaahi polokalama mo e ngaahi kautaha fakaemāmani lahi ‘okú ne poupou‘i ‘a e ngaahi tefito‘i mo‘oni ko ‘ení.

Na‘e tokoni ‘a e Siasí ‘i Hungali ki ha ngāue na‘e fai ‘e he Bodva Valley Women’s Roma Association, ‘a ia ‘oku tokoni ki he ngaahi fāmilī faingata‘a‘iá ke fa‘u ha‘anau ngaahi faama puaka pē ‘anautolu. ‘E faka‘atā ‘e he ngāue ko ‘ení ha kakai nai ‘e toko teau ke nau tānaki ha me‘akaí, tokonaki ma‘anautolu, mo fakasi‘isi‘i e ta‘emalu ‘a e me‘akaí ‘i honau feitu‘ú.

‘I Kaná, na‘e fakapa‘anga ‘e he Siasí ha ngāue ‘a e International Development Enterprise (IDE) ‘a ia ‘oku fakatefito ‘i hono fakahoko ha ngaahi ako ki he ngoué mo e naunau ki he ngoué. ‘Oku tokoni ‘eni ki he ngaahi fāmilī ke nau tokonaki ma‘anautolu mo fakatau atu ‘a e ngaahi ngoue hulú ke tokoni‘i ‘aki e ngaahi fiema‘u taimi lōlōá. Na‘e faifai pea lava ‘e Sei, ko ha tokotaha na‘e kau ‘i he polokalamá, ‘o fakatau atu ‘ene ngoué ke totongi ‘ene fānau mo ha ki‘i leka kehe ‘e taha mei he koló ke nau foki ki he akó.

‘Oku hokohoko atu foki hono foaki ‘e he Siasí ‘a e Benson Scholarship ke tokoni ki he kāingalotu ‘o e Siasí ke totongi ‘a e ako faka‘atamai ‘oku faka‘aonga‘i ‘i he ngoué, ‘a ia te ne fakalelei‘i ‘a e ngaahi founga ngoue ‘i honau tukui koló.

Ko Hono Tokoni‘i ‘o Huliō ke A‘usia e Tu‘unga Kakato Te Ne Malavá

Na‘e fā‘ele‘i ta‘ehoko ‘a Huliō ‘i Kuatemala pea na‘á ne fasimanava lahi. Na‘e ‘ave ia ‘e he‘ene fa‘eé ki ha sivi ‘o e tu‘unga fakaiví ‘o fakafou he sivi tu‘unga fakaiví na‘e fakalele ‘e he Siasí ma‘á e fānau, ‘a ia na‘á ne ma‘u ai ha ngaahi tokoni ivi fakame‘akai ke fafanga ‘aki ia ‘o fakafou ‘i he hu‘a huhú. ‘I he hoko e māhina ono ‘o Hulioó, na‘e ‘oange kiate ia ha tokoni ivi fakame‘akai ke ne kai. Ko e ta‘u fā ‘eni ‘o Huliō, kuó ne ikuna‘i ‘a e fasimanavá, pea vavé ni pē ha‘ane a‘u ki he mamafa totonu ‘oku totonu ke ne ‘i aí. Koe‘uhí ko e ngāue ki he mo‘ui lelei ‘a e fānau, kuo ma‘u ‘eni ‘e Huliō ha faingamālie lahi ange ke ne a‘usia hono tu‘unga faka‘atamai mo fakatu‘asino kakató.

Ko e faka‘aonga‘i ‘e ha tokotaha ngāue UNICEF ha tepi MUAC ke ‘ilo‘i ‘a e fasimanava ‘i he fānau ‘i he ngaahi feitu‘u la‘ala‘aá ‘i he fakatokelau hahake ‘o ‘Iukanitaa. Faka‘aonga‘i ‘o e taá ‘i he angalelei ‘a e UNICEF.

Ko e Hā e Me‘a Te u Lava ‘o Faí?

- Ngāue tokoni ‘i homou pangikē me‘akai fakalotofonuá.
- Tō ha ngoue pea vahevahe hono fuá mo e ngaahi kaungā‘apí.
- Fakaafe‘i ‘a e kakai ‘i ho koló ke nau kau atu ki he kulupu mo‘ui fakafalala pē kiate kita ho uōtí.

Tokoni ki he Nofo'angá

Hili e ngaahi fakatamaki fakanatulá, feke'ike'í, pe ngaahi faingata'a kehé, 'oku fa'a fiema'u 'e ha kakai tokolahi ha nofo'angá. 'Oku poupou'í 'e he Siasí 'a e ngaahi ngāue ki he nofo'angá 'i he funga 'o e māmaní ke tokoni'í 'a e kakaí ke nau fakaakeake mei he ngaahi tūkunga faingata'a ko 'ení, pea 'oku fengāue'aki mo ha ngaahi kautaha falala'anga ke fetukutuku 'a e ni'íhi fakafo'ituituí ki ha ngaahi founa tu'uma'u ange 'o hono ma'u ha fale nofo'angá pe langa mo fakanaunau ha ngaahi 'api pe pisinisi fo'ou.

Ko ha kakai tukuhausia 'oku nofo 'i ha 'ū fale fakataimi ne foaki 'ofa 'i Mekisikou.

Ko Hono Kumi ha Fale Nofo'anga hili ha Hola mei he Feke'ike'í

'Oku tokolahi ha kakai 'i he funga 'o e māmaní 'oku nau fehanga'angai mo e a'usia 'o e hola mei honau ngaahi 'api ke hao mei he feke'ike'í. Ka 'ikai ke 'i ha tu'unga malu 'a e nofo'angá mo e ngaahi tefito'í fiema'u, 'oku uesia lahi 'enau mo'ui lelei fakae'atamaí, akó, malava ke ngāué, mo e ngaahi tafa'aki kehe 'o 'enau mo'ui. 'I he 'Apitanga Kumi Hūfanga Minauao 'i Kameloní, na'e poupou'í 'e he Siasí 'a e ShelterBox 'i he'enau feinga ke 'oange ki he ni'íhi fakafo'ituitui tukuhausia 'oku nau tū'uta ki he 'apitangá 'a e ngaahi me'a mahu'inga ki he mo'ui, kau ai 'a e ngaahi tēnití. Na'e 'ikai ngata pē 'i hono 'omi 'e he tokoni ko 'ení ha feitu'u malu ke mohe a'í ka na'á ne fakatupu foki ha 'api 'e lava ke fakataha ai 'a e ngaahi fāmilí pea kamata ke toe langa 'enau mo'ui.

Toe Langa Hili e Ngaahi Fakatamaki Fakanatulá

Hili ha fakatamaki fakaenatula, 'oku fehanga'angai 'a e ni'íhi fakafo'ituituí mo ha hala lōloa ki he fakaakeaké, mei hono fakama'a 'o e ngaahi toetoenga mei he maumaú ki hono toe langa fo'ou mo fakanaunau honau ngaahi 'api. 'I Fēpueli 'o e

2024, na'e 'i ai ha mōfia lahi na'á ne kapa e kolo 'o Kiulupé, Vila 'Alemaná mo Vina tele Mā 'i Sileí, ko e mōfia lahi taha ia 'i Sileí 'i he ta'u e hongofulu kuo 'osí.

'I he fengāue'aki fakataha 'a e Siasí mo Tesafio Lavenitemosi Sileí, na'á ne fakapa'anga ai ha ngaahi kaati me'a'ofa 'e laungeau ma'á e kakai 'oku nofo a'í ke fakatau mai ha ngaahi naunau langa mo ha ngaahi naunau fale. Na'e 'omi 'e he ngaahi kaati me'a'ofa ko 'ení ha tokoni fakapa'anga mahu'inga, 'o malava ai e kakaí ke kamata hono toe langa 'enau mo'ui.

Ko Hono Kumi ha 'Api 'i ha Nofo'anga Fakataimi

Na'e pau ke hola 'a Kalatoumi mo 'ene fānau ikí mei honau 'api ke malu 'i ha pō 'e taha pea mo e vala pē ne nau lolotonga tuí. Hili 'enau tū'uta lelei ki he 'Apitanga Kumi Hūfanga Minauao, na'e ma'u 'e Kalatoumi ha tēniti ma'a hono ki'í fāmilí 'o fakafo'ou 'i he poupou 'a e Siasí mo e ShelterBox. Kuo hoko 'a e tēniti ko honau 'api, pea kuo tō 'eni 'e Kalatoumi ha pīnati he tu'a tēniti ke fafanga 'aki 'ene fānau.

'Okú ne pehē, "'Oku ou sai'ia he fāmá he 'okú ne fafanga hoku fāmilí 'o 'ikai fakafalala ki ha taha.'" Kuo 'oange 'e he fale hūfanga'angá ha faingamālie ke ne kamata ai ha mo'ui fo'ou ma'a hono fāmilí mo ha feitu'u ke mo'ui fakafalala lahi ange ai kiate ia pē.

Ko e Hā e Me'a Te u Lava 'o Faí?

- Tokoni'í ha taha 'i hono monomono pe fetongi honau 'ató.
- Ngāue tokoni 'i ha nofo'anga ma'á e kau tukuhausia fakalotofonua.
- Foaki ho'o naunau fale motu'á ki ha fāmilí 'oku nau fiema'u.

Mo'ui Lelei Fakae'atamaí

'E lava ke fakangatangata 'e he ngaahi faingata'a'ia fakae'atamaí mo fakaelotó 'a e malava 'a e kakaí ke ongo'i fiefiá, fetu'utaki mo e 'Otuá mo e nī'hi kehé, pe tui ki honau mahu'inga fakafo'ituitui. 'Oku 'omi 'e he Siasí ha ngaahi polokalama mo ha ngaahi ma'u'anga tokoni lahi ke tokoni'i 'a e nī'hi fakafo'ituitui 'oku fehanganhangai mo e ngaahi faingata'a ko 'enī ke nau ma'u ha fiemālie, 'amanaki lelei, mo ha loto-vilitaki lahi ange.

Ngaahi Tokoni ki he Fāmilí

'E lava ke kole 'e he kāingalotu 'o e Siasí 'oku fehanganhangai mo ha ngaahi palopalema faka'atamaí, fakaeloto, pe fakae'ulungaanga ha fakafetu'utaki ki he Ngaahi Tokoni ki he Fāmilí mei he'enua pīsopé. 'I hono fakahoko ha talanoa mo e mēmipá, 'oku 'ilo'i ai 'a e ngaahi ma'u'anga tokoni totonú, 'a ia 'e lava ke kau ai hano fakafetu'utaki ki he ngaahi kautaha 'a e koló, ngaahi ma'u'anga tokoni ke tokoni'i pē kitá, pe ngaahi kalasi fakataukei ta'etotongi 'a e Tafa'aki Tokoni ki he Fāmilí, faifale'i fakakulupú, mo e fale'i fakafo'ituitui.

'Oku fakahoko foki 'e he Tafa'aki Tokoni ki he Fāmilí 'a e:

- ◆ Fale'i ma'a e kau faifekaú
- ◆ Laine tokoni ma'a e kau takí
- ◆ Ako ki he 'uluaki tokoni mo e me'a ke fai 'i ha me'a fakae'atamaí
- ◆ 'Ū la'ipepa ngāue ki hono tokoni fakaeloto kitá

Polokalama Fakaakeake mei he Ma'unimaá

'I he 2024, na'e toe fakahingoa e polokalama fakaakeake 'a e Siasí mei he ma'unimaá ko e *Fakamo'ui 'o fakafou 'i he Fakamo'ui: Ko e Polokalama Fakaakeake mei he Ma'unimaá* ke fakahaa'i e mālohi 'o e Fakamo'ui ke faifakamo'ui. 'Oku poupou'i 'e he polokalama tau'atāina mo 'ikai fakahāhāholo ko 'enī 'a e kāingalotu 'o e Siasí mo e nī'hi kehe 'oku fefa'uhi mo e ngaahi tō'onga ma'unimaá mo e tō'onga koví. 'Okú ne 'omi ha ngaahi ma'u'anga tokoni hangē ko e *Fakahinohino e Sitepu 'e 12 ki he Fakaakeaké* 'a ia kuo fakalelei'i, pea pehē ki ha tokoni ki he kau mēmipa 'o e fāmilí 'i he fakaakeake.

Ngaahi Ma'u'anga Tokoni Kehe ki he Mo'ui Lelei Fakae'atamaí

'Oku 'omi 'e he Siasí ha ngaahi ma'u'anga tokoni lahi ke tokoni ki he kāingalotu 'o e Siasí mo ha nī'hi kehe 'oku fekumi ki ha tokoni ki he mo'ui lelei fakae'atamaí, kau ai 'a e kalasi Finding Strength in the Lord: Emotional Resilience. 'Oku kau 'i he ngaahi ma'u'anga tokoni kehe na'e tuku atu 'i he 2024 'a e:

- ◆ 'Ū kaati tokangaekina fakaelotó: 'Oku fale'i 'e he 'Ū kaati ko 'enī 'a e kakaí 'i hono tokanga'i honau ngaahi faingata'a'ia fakaelotó mo poupou'i e nī'hi kehé.
- ◆ 'Ū peesi 'i he 'initaneti 'i he ngaahi tefito 'o e mo'ui lelei fakae'atamaí: Ngaahi fakahinohino fakapotopoto ke tokoni ki he kakai 'oku fefa'uhi mo e mo'ui lelei fakae'atamaí.

“Fefua'aki ['etau] kavengá pea fakamo'oni ai ki he fono 'a Kalaisí.”

—KALĒTIA 6:2

Ko e mo'ui fakafou 'i he Fakamo'ui

'I he ngaahi ma'u'anga tokoni 'oku ma'u 'i he *Ko e Fakamo'ui 'o fakafou 'i he Fakamo'ui: Ko e Polokalama Fakaakeake mei he Ma'unimaá*, na'e ikuna'i 'e Lisi 'ene ma'unimaá pea laka atu ki mu'a 'i he tu'unga lelei ange 'o e mo'ui. 'Oku tokoni 'a e sitepu 'e 12 'o e polokalamá ki he kakaí ke nau fehanganhangai mo 'enua ngaahi palopalemá, fetu'utaki mo e nī'hi kehé, pea mahino lelei ange kiate kinautolu 'a e Fakalelei 'a Sīsū Kalaisí. Kuo sai 'eni 'a Lisi he taimí ni, ma'u ha fāмили mo ha fānau faka'ofa'ofa 'e toko ua, pea feinga ke poupou'i 'a e nī'hi kehé 'i hono ikuna'i 'o e ma'unimaá.

Ko e Hā e Me'a Te u Lava 'o Faí?

- Fehu'i ki ho'o kau taki fakalotofonua 'i he Siasí fekau'aki mo hono fokotu'u ha kulupu fakaakeake mei he ma'unimaá kapau 'oku 'ikai ha kulupu 'i homou feitu'ú.
- Ako lahi ange fekau'aki mo e 'uluaki tokoni ki ha palopalema faka'atamaí, 'o fakafou 'i ha kalasi ma'u tohi fakamo'oni.
- Fakakaukau ke faka'aonga'i 'a e ngaahi kaati tokangaekina fakaelotó ke fakafaingofua'i 'a e ngaahi fepōtalanoa'aki ki he mo'ui lelei fakae'atamaí 'i ho'omou ngaahi fakataha fakalotofonua.

Mo'ui Fakafalala Pē Kiate Kitá

‘Oku feinga ‘a e Siasí ke tokonií ‘a e tokotaha kotoa pē ke mo’ui fakafalala pē kiate kinautolu mo fakatupulaki ‘enau malava ke tokanga’i honau ngaahi fāmílí mo e tukui koló. ‘Oku ohi mai ‘e he mo’ui fakafalala pē kiate kitá ha mo’ui fo’ou mo tokonií e kakaí ke nau a’usia e tu’unga kakato te nau malavá.

Ngaahi Kulupu Mo’ui Fakafalala Pē Kiate Kitá

Ke tokonií e fakafo’ituituí ke mo’ui fakafalala pē kiate kinautolú, ‘oku ‘omi ‘e he Siasí ha ngaahi kalasi kehekehe:

- ◆ Ko Hono Kamata mo Hono Fakatupulaki ‘Eku Pisinisí
- ◆ Ngaahi Me’a Fakapa’anga Fakatāutahá
- ◆ Ivi Matu’uaki Fakaelotó
- ◆ Ako ki ha Ngāue Lelei Ange
- ◆ Kumi ha Ngāue Lelei Ange ke Mo’ui Fakafalala pē Kiate Kita

‘I Pālesi, Falanisē, na’e fakahoko ai ‘e ha palesiteni fakasiteiki ha ngaahi fakataha ako ki he tu’unga fakatakimu’a ‘i hono siteikí peá ne poupou’i ‘a e uooti takitaha ke ui ha mataotao ki he uelofeá mo e mo’ui fakafalala pē kiate kitá. Na’e ako ‘e he kau mataotao ko ‘ení ‘a e founa ke fakalele ai ha ngaahi kulupu mo’ui fakafalala pē kiate kita pea kuo nau tataki ha kakai tokolahi ki ha hala ‘o e mo’ui fakafalala pē kiate kitá.

Na’e kau atu ha ongome’a mali ki he ngaahi kulupu Ngaahi Me’a Fakapa’angá mo e Ko Hono Kamata’i mo Fakatupulaki ‘Eku Pisinisí peá na vahevahe e founa na’e tokonií ai ‘e he ongo kalasi ko ‘ení ‘ena mo’ui: “‘Oku ue’i fakalaumālie ‘a e ngaahi kulupu mo e ngaahi kalasi mo’ui fakafalala pē kiate kitá pea ‘oku tokoni ia ke ‘fakaake kimaui mo fakalahi ‘a e me’a te ma lavá.’ [‘Okú ma] hounga’ia ne ma to’o e ongo kalasí. Hili ha ta’u ‘e nima mei ai, [‘okú ma] kei mātā faka’aho pē e ngaahi tāpuakí.”

Ngaahi Ngāue ‘o e Mo’ui Fakafalala Pē Kiate Kitá

‘I Laipiliá, na’e foaki ai ‘e he Siasí ki he ngaahi ngāue ‘a e Polokalama Me’akai ‘a Māmaní ‘i he ako ki he ngoué, ngaahi sōsaieti ‘a e kau fāmá, mo e ngaahi senitā pisinisí ngoué (agribusiness). Na’e ako’i ‘e he ngaahi polokalama ko ‘ení ‘a e kau faama ‘i Laipiliá ki he founa ke fakalelei’i ai e ngaahi founa ngoué, fakafua ke lahi e ngoué, mo fakalahi ‘enau pa’anga hū maí. ‘Ikai ngata aí, na’e fakapa’anga ‘e he Siasí hono langa ‘o e ngaahi senitaá mo e ngaahi fale tuku’anga koloá, ‘a ia na’á ne fakatupulaki e lavame’a ‘a e fāmá mo tokoni ki he koló.

Na’e poupou’i ‘e he Siasí ‘i Palāsila ha kalasi ako lea faka-Potukali na’e tokoni ki he kau hikifonuá ke fakalelei’i ‘enau faingamālie ngāue.

Fakaivia ‘i he Ngaahi Kalasi Mo’ui Fakafalala Pē Kiate Kitá

Na’e a’usia ‘e Uānita ‘a e tukuhausiá ‘i ha ta’u ‘e tolu kimu’a peá ne toki ‘ilo mo kau ki he Siasí. Hili ha taimi nounou mei ai, na’á ne to’o ‘a e kalasi mo’ui fakafalala pē kiate kita ko e Education for Better Work peá ne pehē, “Kuo te’eki ke tatau ‘eku mo’ui talu mei ai.”

Na’e to’o leva ‘e Uānita ‘a e ongo kalasi Ngaahi Me’a Fakapa’anga Fakatāutahá mo e Ivi Matu’uaki Fakaelotó. ‘Okú ne pehē, “Kuo ako’i mai ‘e he kalasi kotoa pē ha me’a fekau’aki mo au.” Kuo lesisita ‘eni ‘a Uānita ‘i he ngaahi kalasi ‘univēsití, ‘okú ne lava ‘o totongi hono ngaahi mo’ua fakapa’angá, pea ‘oku fakataumu’a ia ke ngāue ‘i he ngaahi ma’u’anga tokoni fakaetangatá.

Ko e Hā e Me’a Te u Lava ‘o Faí?

- Kau ki ha kulupu mo’ui fakafalala pē kiate kita fakalotofonua.
- Ako’i ha kalasi pea vahevahe ho’o ngaahi taukeí.
- Ngāue tokoni ‘i ha ngaahi ngāue ‘okú ne poupou’i ‘a e mo’ui fakafalala pē kiate kitá.

Ko ha fefine ‘oku kumi ngāue ‘i ha Senitā ki he Ma’u Ngāue.

“Oku ‘ikai fiema’u ‘e he kakai kei talavou mo e ngaahi fāmilí ha la’ipepa tufa—‘oku nau fiema’u ha tokoni.”

—BARRON SEGAR, PALESITENI MO E CEO ‘O E POLOKALAMA ME‘AKAI ‘A MĀMANI ‘IUNAITETI SITEITI ‘O ‘AMELIKÁ¹²

Takai fakato’omata’u mei ‘olunga: Ko hono fu’ifu’i ‘e he kau fāmá ‘enau ngoue fakakolo ‘i Laipiliá. Ko e fakatau atu ‘e ha fefine ‘i Tonga ha koloa mei hono falekoloá. ‘Oku ‘omi ‘e ha fengāue’aki fakataha mo e Tokoni Faka-Mosilemí ki he ní’ihi fakafo’ituitui ‘i Posiniá ha ‘ū punungahone mo e ako ‘i hono tauhi ‘o e fanga honé. Ko e ako’i ‘e ha kau Fine’ofa ha ní’ihi kehe ‘i honau koló ‘i he founa laukonga mo tohí.

Tokoni Fakaemāmani Lahí

“Kapau te tau takitaha muimui mo’oni ki he sīpinga ‘o e ‘ofa
mo e tokoni ‘a hotau Fakamo’uí, ‘o ‘ilo’i mo’oni ‘i ha tu’unga
fakataautaha ‘a kinautolu ‘oku tau pehē ‘oku kehe ‘aupito
meiate kitautolú . . . te tau hoko mo’oni ‘o taha ‘ia Kalaisi.”

—J. ANETTE DENNIS,
TOKONI ‘ULUAKI ‘I HE KAU PALESITENISĪ LAHI ‘O E FINE’OFÁ¹³

Sikeni ‘a e koutí ke ako lahi ange.

Ko e va'inga 'a e fānau ako 'i he Lepāpulika Fakatemokalati 'o Kongokou 'i ha senitā faifale'i mo e fakalakalaka 'oku poupou'i 'e he UNICEF. Faka'aonga'i 'o e taā 'i he angalelei 'a e UNICEF.

'Afilika

Ko 'etau taumu'ā ke tokoni'i 'a e kaka'i ke feau 'enau ngaahi tefito'i fiema'ū, langaki 'a e mo'ui fakafalala pē kiate kitā, mo fakamālohia honau tūkui koló. Ke a'usia 'a e taumu'a ko 'enī, na'e poupou'i 'e he Siasí 'a e ngaahi ngāue ke 'oatu ha me'akai, ako, vai ma'a, mo e ngaahi naunau ki he ma'ā ki he tūkui kolo 'i 'Afilikā.

Ma'u 'a e Me'akai mo e Vai Ma'ā

'I he 'Aho Vai 'o Māmaní, na'e fanongonongo ai 'e he Siasí 'a hono foaki 'o ha tangikē vai lita 'e 10,000 'oku pamu mīsini pea mo ha 'ū falemālōlō fo'ou ki he Kolo Mapoi Asi 'i Naisiliā. Na'e 'omi 'e he ngāue ni, 'i he fengāue'aki fakataha mo e WaterAid Naisilia, ha vai ma'a mo fo'ou ki he koló pea mo poupou'i 'a e ma'ā mo e haisiní.

'I Simipāpueé, na'e fakamu'omu'a 'e he Siasí 'a e lava ke ma'u ha vai ma'a 'i he 'Apiako Lautohi Simipāpueé 'aki hono fokotu'u ha ma'u'anga vai fo'ou. Na'e fakafiefia'i 'e he puleakó mo e kau faiakó 'a e ma'u'anga vai fo'ou ko 'enī, 'a ia na'e holo ai 'a e nofo 'i he akó 'i he lava 'a e fānau fefiné 'o faka'aonga'i ki he kaukau pea ma'u mo ha vai fe'unga ki he ngoue 'a e akó.

Akó

'I Kaná, na'e fiema'u 'e he fānau ako 'i he 'Apiako Foasé ha ngaahi loki ako lahi ange mo ha ngaahi falemālōlō 'oku ngāue. Na'e foaki 'e he Siasí ha 'otu loki ako 'e 10 ki ha fānau ako nai 'e toko 1,000, ko ha 'ū falemālōlō, mo ha ma'u'anga vai. 'Ikai ngata a'i, na'e tākaki atu 'e he Siasí ha me'a sivi vai ke lava 'o inu 'a e vai. Na'e fakatupu 'e he ngaahi fakalelei'i ko 'enī ha 'ātakai malu ange ma'ā e kau akó mo e kau ngāue, 'o tupu ai ha mā'olunga ange 'a e ma'u kalasi 'a e fānau akó.

Na'e toe poupou'i foki 'e he Siasí 'a e ngaahi polokalama fakaakó 'aki 'ene tokoni ki ha ngāue 'a e UNICEF na'e fakatefito 'i he ako ta'u si'i 'a e fānaú. Na'e fakaako'i 'e he ngāue ko 'enī ha fānau 'e toko 6,000 'i tu'a mei he 'apiakó 'aki ha ngaahi polokalama ako kehe pe ko ha ngaahi kalasi tākaki atu pea malava ha fānau 'e toko 140,000 'o ako 'i ha ngaahi polokalama ako lelei.

“Oku laka hake 'i he kakai 'e toko 2.2 piliona 'oku nau mo'ui 'o 'ikai ha vai malu mo ha tu'unga mo'ui ma'a fe'unga. Ko ha tupu'anga 'eni 'o e fefusiaki lahi ki he kakai mo e ngaahi pule'angá 'i he funga 'o e māmaní. 'Oku fakamanatu fakata'u 'a e 'Aho Vai 'a Māmaní ke tanumaki 'a e fiema'u ke 'i ai ha vai fo'ou mo ha tu'unga mo'ui 'oku ma'ā.”

—SOLOMON AKPANUFOT, ENUGU COORDINATOR OF WATERAID NIGERIA¹⁴

To'ohemá: Ko e lingi hifo 'e ha fefine 'i Laipilia ha vai ma'a mei he vaitupu 'a e koló. **To'omata'ú:** 'Oku kau 'a e kau mā'ulí 'i he ako tokoni ki he Mānava 'a e Fanga Kíi Pēpē 'a ia na'e fokotu'utu'u 'e he Polōseki HOPE mo e Siasí 'i Siela Leoné.

Tokangaekina 'o e Mo'uí mo e Ngaahi Faingata'a'ia Fakatu'asinó

'I Uinisa, Kaná, na'e fakakakato ai 'e he pule'anga fakalotofonuá 'a hono langa 'o ha kiliniki ki he mo'ui lelei, ka na'e 'ikai ha feitu'u ke nofo totongi ai e kau ngāue fakafaito'ó. Ke feau e fiema'u ko 'ení, na'e langa ai 'e he Siasí ha ngaahi nofo'anga 'o e kau nēsí, 'o faka'atā ai e kau ngāue fakafaito'ó ke 'i ai ha feitu'u malu ke nau nofo ai. Na'e fakanaunau 'aki foki e feitu'ú ha me'angāue fakafaito'o mo ha me'angāue faka'uhila na'e mahu'inga ki hono faka'aonga'i 'o e me'angāue na'e foaki.

'I Malí, na'e tokoni e ngaahi foaki 'a e Siasí ki he UNICEF ke lava lelei 'o to'o 'a e kona hamú (MNT), ko ha mahaki 'oku fakatu'utāmaki ki he ngaahi fa'eé mo e fānau valevalé fakaemāmani lahi. 'Oku fa'a mole e mo'ui 'a ha fānau valevale 'e laumano 'i he ta'u takitaha mei he kona hamú, pea meimei ke mālōlō 'a e pēpē kotoa pē 'oku puke ta'e te nau 'ave ki he ngaahi falemahakí ki ha faito'o. 'Oku hoko 'eni ko ha fakatu'utāmaki ki he mo'ui lelei 'a e hou'eiki fafine mo e fānau 'i he ngaahi fonua 'o e mahaki faka'auhá. Ko e lavame'a fakaofa 'a Mali 'i hono to'o 'o e MNT ko ha fakamo'oni ia ki he ngaahi fengāue fakataha 'a e fonuá mo ha ngaahi kautaha falala'anga, kau ai 'a e UNICEF.

Ko Hono Foaki ha Me'akai 'Oku Malu hili ha Feke'ike'i

Na'e toki foki 'a Naisilia ki Saute Sutani hili ha fepaki, 'a ia na'e fakatupu ai 'e he tokolahi 'o e kakai 'oku foki ki he fonuá ha ngaahi fiema'u tokoni 'ofa fakaetangata fakavavevave. Fakamālō ki ha fengāue'aki 'a e CARE mo e Siasí, na'e ma'u ai 'e Nātia mo ha ngaahi fāmilí kehe 'e toko 1,300 ha me'akai na'e mahu'inga ke tokoni 'i he'enau kamata fo'ou. Kuo lava 'eni 'e Nātia 'o ma'u ha me'akai ma'a hono fāmilí 'i he māhina 'e tolu ka hokó.

Na'e pehē 'e Natia, "Na'e hanga 'e he foki mei Sutani pea 'ikai ha me'akai ma'a e fāmilí 'o 'ai ke mole 'emau 'amanakí." "Ko ha fakafiemālie lahi 'a e tokoni ko 'ení."

Ko e Hā e Me'a Te u Lava 'o Faí?

- Ako lahi ange fekau'aki mo e vaí, ma'á, mo e ngaahi ngāue fakahaisini 'i homou koló.
- Talanoa ki ha feitu'u ma'u'anga me'akai fakalotofonua fekau'aki mo e ngaahi fiema'u 'oku hokohokó.

Ko e laukonga 'a ha fefine 'i Siapani ki he'ene fānaú.

‘Ēsia

‘I he 2024, na’e lahi ha ngaahi fakatamaki fakanatula ne nau maumau’i ‘a ‘Ēsia, ‘o mātu’aki fiema’u ai ‘e he kaka’i ha tokoni ‘ofa fakaetangata. Na’e tokoni ‘a e Siasí mo hono kāingalotú ki he ngaahi fakatamaki ko ‘ení ‘i he kaungā-ongo’i mo e loto-‘ofa, ‘o foaki ha tokoni ki he nī’ihi kehe ‘i honau tukui koló. ‘Ikai ngata aí, na’e fakamu’omu’a ‘e he Siasí ‘a e akó mo e ngaahi ngāue ki he mo’ui leleí ke fakatupulaki ‘a e mo’ui fakafalala pē kiate kita ‘i he feitu’ú.

Akó

‘I Mongokōliá, na’e poupou’i ‘e he Siasí ha polōseki ke ‘oatu ha ‘ū komipiuta ki he ngaahi ako’anga mā’olunga ‘i he ngaahi feitu’u ‘utá. Na’e fengāue’aki ‘a e Siasí mo e Potungāue Akó ke ‘ave ha ‘ū komipiuta fakaako ‘e 1,000 ki he ngaahi ako’anga mā’olunga ‘i he fakahihiho ‘o Mongokōliá. Na’e tāpuekina ‘e he polōseki ko ‘ení ha fānau ako ‘e meimei toko 43,000 ‘aki ha ngaahi faingamālie fakaako lelei ange.

‘I Kemipoutiá, ‘oku tokolahi ha fānau ako kei talavou ‘oku ‘ikai ke nau lava ‘o ma’u ha ako lelei. ‘I he 2024, na’e fakapa’anga ‘e he Siasí ha ngaahi polōseki langa kehekehe ke fokotu’u ha ‘ātakai fakaako ‘oku malu mo tolonga ange ma’á e fānau akó. Na’e kau ‘i he ngaahi polōseki ko ‘ení hono langa ‘o ha ‘ū lokiako fo’ou ke fakasi’isi’i e fu’u tokolahi ‘i he lokiakó, fakalelei’i e ‘ū falé ke toe malu ange, mo monomono e ‘ū fale na’e fiema’u ke monomonó.

Mo’ui Leleí mo e Vai Ma’á

‘I he 2024, na’e poupou’i ‘e he Siasí ‘a e ngaahi ngāue ‘i ‘Ēsia ke fakatupulaki ‘a e tu’unga mo’ui leleí, kau ai hono fakalelei’i ‘o e ‘ū fale ki he mo’ui leleí, tokoni’i ‘o e nī’ihi fakafo’ituitui ‘oku faingata’a’ia fakaesinó, mo poupou’i ‘a e ngaahi polokalama ki he vai ma’á mo e tu’unga mo’ui ‘oku ma’á.

‘I Initonēsia, na’e foaki ai ‘e he Siasí ha ngaahi ve’e-loi ke lava ‘a e fakafo’ituitui ‘o kau ‘i he ngaahi ‘ekitiviti hangē ko e ‘alu ki he akó, tokanga’i honau ngaahi fāmilí, mo kau he ngaahi ngāue honau tūkui koló.

‘I Timo Lesetí, na’e ngāue ai ‘a e Siasí ke fokotu’u ha ngaahi ma’u’anga vai na’e mātu’aki fiema’u ‘i he ngaahi kolo mama’ó. Na’e fakatau e ‘ū tangikē vai ke tokoni ki he nī’ihi fakafo’ituitui mo e ngaahi fāmilí na’e nofo ‘i he ngaahi kolo ko ‘ení. Na’e fakalelei’i lahi ‘e he ngāue ni ‘a e tu’unga lelei ‘o e mo’ui ma’á e kakai na’e ‘ikai ke nau ma’u ha vai.

Tokoni ‘i ha Me’a Fakatu’upakē

‘Oku feinga ‘a e kāingalotu ‘o e Siasí ke “fefua’aki ‘a [‘enau] ngaahi kavengá . . . tangi fakataha mo kinautolu ‘oku tangí . . . fakafiemālie’i ‘a kinautolu ‘oku ‘aonga ki ai ‘a e fakafiemālie” (Mōsaia 18:8–9) ‘i hono fakahoko ha tokoni fakavavevave ki he nī’ihi kuo uesia ‘e ha ngaahi fakatamaki fakanatula kehekehe.

‘I Epelelí, na’e mapuna ai ‘a e Mo’unga Afi Luangí ‘i ‘Initonēsia. ‘I hono faitokoniá, na’e fengāue’aki fakataha ‘a e Siasí mo e pule’anga fakalotofonuá mo e ngaahi kautaha kehé ke foaki ha nofo’anga, vala, mo ha ngaahi fiema’u kehe ma’a ha kakai ‘e toko 3,600 nai ne tukuhausia.

Na’e a’usia foki ‘e ha ngaahi feitu’u kehe ‘i ‘Ēsia ha ngaahi fakatamaki fakanatula lolotonga e ta’ú. ‘I he tali ki ha mofuike na’á ne maumau’i ‘a Noto Penisula Siapani ‘i Sānuálí, na’e foaki ai ‘e he Siasí ha pa’anga ke tokoni ‘i he ngaahi me’a ne fiema’u ke fakatolonga fakahisitōliá. Na’e tokoni ‘a e foaki ki hono fakalelei’i ‘o e ngaahi fakamole ki he ngaahi feitu’u toputapu ‘o e tui fakalotú mo e ngaahi tempale ‘i he feitu’ú. Na’e ngāue ta’e tuku foki ‘a e kāingalotu ‘o e Siasí ke fakama’a ‘a e tūkui kolo ne faka’auha ‘e he mofuike.

To'ohemá: Ko e tokoni 'a e kau faifekau 'i Kōlea Tongá ki he fetukutuku 'a ha tokotaha ki ha fale nofo totongi fo'ou. **To'omata'ú:** 'Oku faka'aonga'i 'e he fānau 'i Mongokōliá ha ngaahi komipiuta na'e foaki ki he akó.

Toe Langa Fo'ou 'a e Ngaahi 'Apí pea mo e Mo'uí

Na'e maumau lahi 'a e 'api 'o Milá* 'i he tāfea 'i he fakahahake 'o Malēsiá. Hangē ko hono kaungā'apí, na'e kamata ke faka'ata'atā 'e Mila mo hono fāmilí e 'uli mei honau 'apí pea kamata ke toe langa 'enau mo'uí hili e maha 'a e vaí. Na'e mole pe faka'auha ha konga lahi 'o 'enau ngaahi koloa fakafāmilí, kau ai 'a e mohenga 'o Milá. Na'e ma'u 'e Mila ha fakamolū mo ha mohenga ko ha konga 'o ha foaki na'e tufaki 'e he Siasí. Na'e faifai pea ma'u 'e Mila ha feitu'u malu mo ma'a ke tokoto ai 'i he po'ulí hili 'ene feinga ke toe fakafokifoki 'ene mo'uí.

“Ko ha ngaahi tokoua mo e tuofāfine kotoa kitautolu, 'oku tau fetokoni'aki. 'Oku tau ongo'i 'a e 'ofa mei he Siasí. 'Oku faka'ofa'ofa 'a e ngaahi fale kuo fakalelei'i, pea 'oku fiefia 'a e kau mahakí ke tokanga'i kinautolu 'i heni. Kuo ma'a ange he taimi ni 'a e ngaahi falemahakí pea haisini lelei ange.”

—HE NHEK BAN KHENG, DEPUTY GOVERNOR OF KAMPONG THOM¹⁵

Ko e Hā e Me'a Te u Lava 'o Faí?

- Loto-fiemālie ke faiako tokoni 'i ha 'apiako fakaloto fonua.
- Ngaohi ha me'atokoni ma'a ha fāmilí faingata'a'ia 'i homou feitu'ú.
- Foaki ha koloa ki he fakama'a 'apí ki ha nofo'anga fakaloto fonua.

‘Aositelēlia, ‘Otu Filipainí, pea mo e Pasifikí

‘Oku fa’a fekau’aki e ngaahi ngāue tokoni ‘ofa fakaetangata ‘a e Siasí ‘i he Pasifikí mo e ngaahi fakatamaki fakanatula lahi ‘okú ne uestia ‘a e feitu’ú, kau ai e mo’unga afí, saikoloné, mo e tāfeá. ‘Oku fengāue’aki fakataha foki ‘a e Siasí mo ha ngaahi kautaha fakakaukau tatau ‘i he Pasifikí ke feau e ngaahi fiema’u fakavahelahi kehé hangē ko hono fakalelei’i e me’akai fakatupu mo’ui lelei ‘a e fānau mo ma’u ha vai ma’a ange.

Ko e ngāue tokoni ‘a e kakai lalahi kei talavou mo e kau faifekau ‘i Nu’u Silá ke tokoni ki hono fakafoki ‘o e ngaahi ‘apí ki honau tu’unga ki mu’a.

Tokoni ‘i ha Me’a Fakatu’upakē

‘Oku tokolahi ha kakai ‘i he Motu Noate ‘o Nu’u Silá ‘oku nau kei ongo’i pē ‘a e ola ‘o e Saikolone Kepilielá, ‘a ia na’a ne maumau’i ‘a e motú ‘i he 2023. Ke fakalelei’i e ngaahi faingata’a ne tupu mei he fakatamaki ko ‘ení, na’e tokoni e Siasí ke toe langa fo’ou e ngaahi ‘apí ‘i he tūkui kolo ‘o Uailoá.

‘I Nekolosi ‘Okitenitolo, ‘Otu Filipainí, na’e ‘oatu ai ‘e he Siasí ha ngaahi me’akai, vai inu, naunau mohenga, mo ha ngaahi naunau haisini ki ha ngaahi fāmili ‘e 80 tupu na’a nau fetukutuku hili e puna ‘a e Mo’unga Afi Kanalaoní.

Me’atokoni Fakatupu Mo’ui Lelei ‘a e Fānau

‘Oku fakamu’omu’a ‘e he Siasí ‘a hono fakalelei’i e me’akai fakatupu mo’ui lelei ‘a e fānau ‘i he funga ‘o e māmaní koe’uhí ke a’usia ‘e he fānau ‘a e me’a kotoa te nau malava faka’atamai, fakatu’asino, mo fakalaumālié. ‘Oku mātu’aki mahu’inga ‘a e ngāue ko ‘ení ‘i Filipaini, ‘a ia ‘oku poupu’i ai ‘e ha ngaahi tokoni fakalotofonua lahi ‘a e ngāue ko ‘ení. Makehe mei he ngaahi polokalama me’akai fakatupu mo’ui lelei ‘a e Siasí ki hono tokoni’i ‘o e fānau fasimanava ‘i he Siasí, na’e

fengāue’aki fakataha ‘a e Siasí mo e potungāue ako ‘a Tongá ke foaki ha me’atokoni pongipongi ki ha fānau ako ‘e lauiafe ‘oku tu’u laveangofua ki he fasimanavá ‘i ha ngaahi ‘apiako ‘e 168.

Vai Ma’a

Na’e foaki ‘e he Siasí ha pa’anga ‘e lau miliona ki he ngaahi ngāue tokoni ‘ofa fakaetangata ‘i he Pasifikí, ‘o malava ai ‘a e UNICEF ke fakalele ‘a e ngaahi polokalama ki he vai ma’a, tu’unga ma’a, mo e haisini ‘i Vanuatu, ‘Otu Motu Solomoné, mo Pāpua Niu Kiní. ‘Ikai ngata aí, na’e tokoni ‘a e Siasí ki hono fakapa’anga ha ngāue ‘a e WaterAid ke fakalelei’i ‘a e ngaahi fale vai ‘i he ngaahi ‘apiako ‘i Pāpua Niu Kiní.

A’usia ‘o e Ngaahi Makamaile ‘o e Fakalakalaká

‘I Pemipanga, Filipainí, na’e sivi ‘a ‘Amala he’ene lolotonga ta’u faá ‘i ha polokalama fakalotofonua ki he me’akai fakatupu mo’ui lelei ma’a e fānau na’e fakalele ‘e he Siasí. Na’e fakahaa’i ‘e he ola ‘o e sivi na’e mo’ua ‘a ‘Amala ‘i he fasimanavá. Na’e faito’o ia ‘aki hono faka’aonga’i ha efuefu fakatupu ivi, tokoni fakavaitamini, mo ha faito’o. Na’e toe fakalahi foki ki he’ene ngaahi houakaí ha me’akai na’a ne tokoni’i ‘ene tōlalo fakaiví. ‘Ikai ngata aí, na’e ako’i e ongomātu’a ‘a ‘Amalá ‘i he me’akai fakatupu mo’ui lelei, ngaahi founa haisini, mo e tokanga’i ‘o e fānau, pea na’e ma’u ‘e he fāmili ha vai ma’a ange mo ha ngaahi ‘iuniti ki he mo’ui lelei.

‘I he ngaahi tokoni ko ‘ení, na’e māmālie e faka’au ke lelei ange e mo’ui ‘a ‘Amalá. ‘Okú ne ‘i he kulupu mamafa angamaheni ki hono ta’u motu’a he taimí ni pea kuo ne a’usia ha ngaahi makamaile fakalakalaka lahi.

Ko e Hā e Me’a Te u Lava ‘o Faí?

- Kumi ha ngaahi faingamālie fakalotofonua ke tokanga’i ai ‘a e kakai ‘oku faingata’a’iá.
- Tokoni’i ho’o fānau ke nau kai ha me’akai pongipongi fakatupu mo’ui lelei.
- Ako’i ha ki’i tamasi’i pe ta’ahine ‘i he founa hono fanofano honau nimá.

Kalipiane

'I he 2024, na'e poupu'i 'e he Siasí 'a e ngaahi polokalama ako ke tokoni'i e fānau ako 'i he 'Otu Kalipiané ke nau "fekumi ki he 'iló, 'io, 'i he ako pea 'i he tui foki" (Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava 88:118). Na'e nofotaha foki 'a e Siasí mo hono kāingalotú 'i hono fai ha tokoni kiate kinautolu 'oku faingata'a'ia 'o faka'atā 'i he ngaahi ngāue ki he mo'uilelei mo e tokoni fakavavevavé.

Akó

Na'e ngāue 'a e Siasí 'i ha ngaahi ngāue 'i he 'Otu Kalipiané na'a ne fakatupu ha ngaahi 'ātakai malu mo fakaonopooni 'o e akó ma'a e kau faia'ko mo e fānau akó. Hangē ko 'ení, na'e fakalelei 'e he kāingalotu 'o e Siasí 'i Palamalipo, Sulineimi, ha ngaahi 'apiako fakalotofonua 'e tolu, 'o 'oange ki he fānau 'i he feitu'u ha feitu'u lelei ange ke nau ako ai.

Tokangaekina 'o e Mo'uí

'Oku hoko 'enau tokanga'i e mo'ui lelei 'a e fakafo'ituitui ke nau lava ai 'o mo'ui fakafalala pē kiate kinautolu mo tokanga'i e ni'ihí kehé. 'I he tokoni 'a e ngaahi foaki 'a e Siasí, na'e fakafehokotaki 'e he Charity Vision ha fānau 'e laui'afe 'i he ngaahi 'apiako 'i he Lepupelika Tominikení 'i ha ngaahi sivi mata. Kapau na'e fiema'u, na'e ma'u 'e he fānau ako ko 'ení ha matasio'ata, 'o nau lava ai ke a'usia ha ako lelei ange 'i loto pea 'i tu'a 'i he akó.

Tokoni 'i ha Me'a Fakatu'upakē

Hili hono maumau'i 'e he Afā ko Peililí ha ngaahi feitu'u lahi, na'e ngāue ta'etotongi 'a e kāingalotu 'o e Siasí mei he ngaahi feitu'u takatakai ai pea nau fononga ki he Motu 'Iunioní ke tufaki ha ngaahi naunau na'e fu'u fiema'u lahi, hangē ko e me'akaí mo e naunau haisiní. Na'e ngāue fakataha foki 'a e kāingalotú mo ha ngaahi kautaha kehe ke faka'ata'atā 'a e ngaahi halá mei he veve 'o e afaá.

'Oku palani fakataha 'e he kakai lalahi kei talavou 'i Samaiká ha ngāue tokoni.

Ko Hono Fakahoko 'o ha Ako Lelei

'I he Ako Mā'olunga Kavi Makeó [Garvey Maceo High School] 'i Samaiká, na'e ma'u 'e Viniseni, ko e pule 'o e Potungāue Ngoué, ha ngaahi me'angāue makehe ki hono ako'i 'o e ngaahi kalasi fakatekinikale mo fakangāue.

Na'e pehē 'e Misi Viniseni fekau'aki mo e foakí, "'Oku mau palōmesi ke tokanga'i 'a e ngaahi me'a'ofa ko 'ení pea lolotonga 'emau faka'aonga'i iá, 'oku mau fakamālō'ia hono tāpuaki'i kinautolu 'i ha founga peheé." 'Oku lava e fānau he taimí ni 'o tākaki ha hu'a hone 'aki e me'angāue na'e foakí, ako ha ngaahi taukei ako te nau lava 'o faka'aonga'i ke nau mo'ui fakafalala ai kiate kinautolu pē mo tokonaki ma'a honau ngaahi fāmili 'i he kaha'ú.

Ko e Hā e Me'a Te u Lava 'o Faí?

- Lau ha tohi mo ha ki'i tamasi'i/ta'ahine.
- 'Ave ha taha 'okú ne fiema'u ke 'alu ki he toketaá.
- Tokoni 'i he ngaahi ngāue ki hono fakama'a 'o e koló.

"'I he taimi lahi 'oku tau fiema'u tokoni aí, 'okú Ne tataki kitautilu ki ha taha kehe 'oku faingata'a'ia. Pea 'i he'etau foaki 'Ene fakafiemalié ki he ni'ihí kehé, 'oku tau ma'u ai ha fiemalie 'iate Ia."

—KRISTIN M. YEE, TOKONI UA 'I HE KAU PALESITENISŌ LAHI 'O E FINE'OFÁ¹⁶

Ko e fua 'e ha toketā e mamafa 'o ha ki'i leka ko ha konga 'o e Feinga e Kāingalotū ke Tokangaekina e Me'akai Mo'ui Lelei ma'á e Fānaú.

'Amelika Lotoloto mo 'Amelika Tonga

'I he lotolotonga 'o e ngaahi fakatamaki fakanatulá, 'oku tafoki 'a e kāingalotu 'o e Siasí ki honau ngaahi kaungā'api 'oku faingata'a'ia. 'I 'Amelika Lotoloto mo 'Amelika Tongá, kuo lahi ha ngaahi fakatamaki fakanatula kuo nau fiema'u ai ha nofo'anga, me'akai, mo ha ngaahi naunau tokoni fakavavevave kehe. Na'e fakamu'omu'a 'e he Siasí 'a e ngaahi ngāue tokoni ki he fakatamaki 'i he 'ēliá 'i he 2024, fakataha mo hono malu' 'o e me'akai, akó, mo e ngaahi polokalama ki he mo'ui lelei.

Faitaa'i 'e Oscar Leiva/Silverlight ki he Ngaahi Tokoni 'a e Katoliká.

Tokoni ki he Fakatamaki

Na'e foaki 'e he Siasí 'o Sísū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní ha tokoni mahu'inga ki he kau faingata'a'ia he tafea 'i Lio Kalani to Sula, Palāsilá, 'a ia ne mole ai ha 'apinofo'anga 'a ha kakai 'e toko 200,000 pea iku ki ha mate 'e toko 90 tupu. Na'e fokotu'u 'e he Siasí ha ngaahi fale 'e 21, tufaki ha ngaahi kofukofu me'akai, mo tufaki ha toni naunau fakatu'upakē 'e ono, kau ai ha ngaahi fakamolū mohenga mo e naunau haisini. 'Ikai ngata aí, na'e foaki 'e he

kāingalotu 'o e Siasí ha ngaahi naunau pea nau kau atu ki he ngāue fakama'a 'o e feitu'ú ke tokoni'i 'a kinautolu na'e uesia.

'I he kolo ko Misolā 'i Palakuai, na'e hoko ha la'ala'a ta'u lahi ko ha palopalema lahi ki he vaí. Na'e fakapa'anga 'e he Siasí hono fokotu'u e ngaahi tākaki'anga vai 'uhá mo ha tangike vai 'oku lava ke 'ave holo ke feau 'aki e ngaahi fiema'u 'a e koló.

'I Silei, na'e fetokoni'aki 'a e kāingalotu 'o e Siasí pea mo kinautolu na'e uesia 'e he vela faka'auhá 'aki hono fakaava 'o e ngaahi 'apisiasí ko ha malu'anga, tufaki ha ngaahi houakai, mo tufaki ha tokoni.

Malu'i 'o e Me'atokoni

'I Nikalākuá, na'e tokoni 'a e Siasí ki ha polokalama Me'akai 'a Māmani na'á ne 'oange ki he fānaú ha me'atokoni ki he akó. Na'e kau foki 'i he ngāue ni 'a e fokotu'utu'u mo e ngaahi fakalelei'i 'o e peito 'i he ngaahi 'apiako 'i he fonuá, 'o fakalelei'i 'a e ngaahi 'ātakai ako ma'á e fānaú akó.

Tokoni Fakaakó

'I 'Āsenitiná, na'e foaki 'e he Siasí ha pa'anga ke foaki ha ngaahi sikolasipi ma'á e fānaú akó. 'E 'aonga 'a e ngaahi sikolasipi ko 'eni, ko ha konga 'o e palani Caritas's Plan Emaús, ki ha kau ako tokolahi 'oku nau faingata'a'ia 'i he funga 'o e fonuá, 'o fakatupulaki honau ngaahi faingamalie ngāue 'i he kaha'ú mo tokoni'i kinautolu ke nau mo'ui fakafalala pe kiate kinautolu.

Tokangaekina 'o e Mo'ui

'I he 2024, na'e 'iloa ai e Siasí 'i La Pasi, Poliviá, koe'uhí ko hono fatongia mahu'inga 'i he ngaahi tu'uaki foaki totó, koe'uhí ko e kāingalotu ne nau foaki lahi honau totó ki he kakai faingata'a'ia.

Na'e toe poupou'i foki 'e he Siasí 'a e polokalama tafa ta'u 99 'a e Operation Smile 'i he Falemahaki Fakafonua Daniel Alcides Carrión, 'o 'oatu ha ngaahi naunau mahu'inga mo ha ngaahi sivi fakafaito'o ke tokoni ki he fānau 'oku palopalema honau ngutú.

Ko e Hā e Me'a Te u Lava 'o Faí?

- Foaki ha toto 'i ha pangikē toto fakalotofonua.
- Kumi ha ngaahi faingamālie 'i he JustServe.org ke ngāue tokoni ai 'i homou koló.
- Kau 'i he ngaahi ngāue fakama'a 'oku ofi atu kiate koé hili ha fakatamaki.

Ngaahi Foaki 'o e Totó mo e 'Ofá

Na'e fakamālō 'a Toketā 'Alafalo, ko e 'ulu 'o e pangikē toto 'i he Benjamin Bloom National Children's Hospital 'i Sani Salavatoa, 'Ela Salavatoa, ki he kāingalotu 'o e Siasí 'i he'enau foaki toto ki honau falemahakí.

Na'e meimei toko teau 'a e kau foakí, kau ai 'a e kāingalotu mo e ngaahi kaungāme'a 'o e Siasí, 'i he to'o toto 'a e Siteiki Seni Salavatoá ko ha fakahaa'i 'o e 'ofa ki honau ngaahi kaungā'apí. 'Oku pehē 'e Toketā 'Alafalo, "I he ngaahi . . . ngaahi foaki ko 'ení, ne mau lava 'o tokonaki 'a e toto ki homau falemahakí pea fai ha tokoni fakavavevave ki ha fānau 'e toko 230 pe lahi ange. 'Oku 'ikai ha veiveiua ko e ngaahi ngāue mo'oni 'eni 'o e 'ofa."

“E tohoaki'i kitautolu 'e he tuí, ngāué, mo e feilaulau ke tau tupulaki 'o ofi ange ki hotau Fakamo'uí. Ko e lahi ange 'a e loto-'ofa, faivelenga, mo ta'e-siokita 'etau ngāue mo e feilaulau 'iate Iá, ko e lahi ange ia 'a e kamata ke mahino kiate kitautolu 'a e fakalelei manava'ofa mo e 'alo'ofa 'a Sisū Kalaisi kiate kitautolú.”

—ELETĀ GERRIT W. GONG 'O E KŌLOMU 'O E KAU
'APOSETOLO 'E TOKO HONGOFULU MĀ UÁ¹⁷

Ko e ma'u 'e he kau ako 'i Honitulasí ha me'atokoni lolotonga e mālōlō síí. Faitaa'í 'e Oscar Levía/Silverlight ki he Ngaahi Tokoni 'a e Katoliká.

‘Iulope

Na’e kau e ngaahi fakatamaki fakanatulá mo e fepakipaki fakapolitikalé ‘i he ngaahi faingata’a lahi ne fehanganhangai mo ‘Iulope ‘i he 2024. ‘I hono talí, na’e fakapa’anga mo fengāue’aki ai ‘a e Siasí ‘i ha ngaahi ngāue tokoni ‘ofa fakaetangata lahi ‘i he vahefonuá, ‘o nofotaha ‘i he tokoni ki ha fakatamaki, kakai ‘oku tu’u laveangofua, mo e malu ‘o e me’akai.

‘Oku tokoni ‘a e kau faifekau ‘i Suisalaní ‘i he ngaahi ngāue fakama’a hili ‘a e ngaahi matangi lalahí.

Tokoni ‘i ha Me’a Fakatu’upakē

‘Oku kei fakaakeake pe ‘a Toake mei ha mofuike lahi ‘i he 2023. Na’e fengāue’aki fakataha ‘a e Siasí mo ha ngaahi kautaha kehe ke toe langa fo’ou ha ngaahi feitu’u ‘o e fonuá, kau ai ha ngaahi ngāue ki hono toe langa fo’ou ‘o e ngaahi ‘apiakó mo foku’u ha ngaahi ma’u’anga vai ma’a.

Kuo iku e feke’ike’i ‘i ‘Iukuleiní ki ha palopalema lahi fau, ‘o tupu ai ha ngaahi ngāue tokoni ‘ofa fakaetangata ‘e 55 ‘i he vahefonuá ‘i he 2024. Ko e taha ‘o e ngaahi ngāue ko iá ko ha fengāue’aki fakataha mo e CARE, ‘a ia na’e tokoni ai e pa’anga ‘a e Siasí ke ma’u ai ‘e ha nī’ihi fakafo’ituitui ha ngaahi naunau haisini, naunau makehe mei he me’atokoní mo ha fanga ki’i me’a ke teuteu ki he fa’ahita’u momokó, pea mo ha ngaahi founa tauhi’anga ‘o e ma’u’anga iví ‘i ‘Iukuleini. Na’e fakapa’anga ‘e he Siasí ha ngaahi ngāue ‘i Lūsia ko ha tokoni ki ha ngaahi tāfea lalahí, ‘o ‘oatu ai ha ngaahi me’a mahu’inga ki he kakai faingata’a’iá.

Tokoni’i ‘o e Kakai Tu’u Laveangofuá

Na’e foaki ‘e he ngaahi tokoni ‘ofa ‘a e Siasí ki he Polōseki HOPE ha palani tokangaekina ‘o e mo’ui leleí ma’a e nī’ihi fakafo’ituitui ‘i Molotōvā, kau ai ha kakai fefine, kakai

matu’otu’a, mo e kakai ‘oku faingata’a’ia fakaesinó. Na’e foaki foki ‘e he Siasí ha ngaahi kofukofu me’akai mo ha ngaahi naunau haisini ki he kakai tu’u laveangofua ‘i ‘Iulopé, kau ai ‘a kinautolu ‘i Kalisi, Noauei, pea mo e Lepupelika Sekí.

Malu’i ‘o e Me’atokoní

‘I he tali ki he ngaahi fiema’u fakavavevave fakame’atokoni ‘i ‘Iukuleiní, na’e tokoni ‘a e ngaahi foaki ‘a e Siasí ki he Polokalama Me’akai ‘a e Māmaní ke ma’u ai ha me’akai fe’unga ke fafanga ha nī’ihi fakafo’ituitui ‘i ha ta’u ‘e taha. Kuo hoko atu foki ‘e he Siasí ‘ene fengāue’aki mo e Kau Tokoni Mosilemí ke tokoni’i e nī’ihi fakafo’ituitui ‘i Posiniá ‘i honau hala ki he mo’ui fakafalala pē kiate kitá. ‘Oku ‘omi ‘e he fengāue’aki ko ‘ení ha ngaahi fale fakailí’anga ‘akau, punungahone, mo ha fanga pulu faitama, ‘o malava ai ‘a e nī’ihi fakafo’ituitui ke tauhi kinautolu mo honau ngaahi fāmilí.

Fanga Ki’i Puti Pēpē ‘i Toake

Ko ‘Ēliká ko ha fine’ofa ia ‘i Siamane, ko ha sīpinga ma’ongo’onga ia ‘o e founa ‘e lava ai ha taha pē ‘o tokoni’i ‘a kinautolu ‘oku faingata’a’iá. ‘Okú ne fa’a niti ha fanga ki’i puti ma’a e fāmilí mo e ngaahi kaungāme’á peá ne fakakaukau ke niti ha ki’i hoa ‘e 50 lolotonga e Kilisimasí ke foaki ma’a e ngaahi fāmilí fo’ou ‘oku faingata’a’ia ‘i Toaké.

‘I ha ‘apitanga kumi hūfanga ‘i ‘Anitakia, Toake, na’e fiefia ha ongome’a mali ‘e taha ke na ma’u ha ki’i puti, ‘o hangē ko e nī’ihi kehe ‘i he ngaahi falemahaki fehikitaki ‘i he feitu’u ko iá. Na’e hounga’ia e nī’ihi kotoa ne nau ma’u e ki’i foaki si’isi’i mo faingofua ko ‘ení koe’uhí ko e anga’ofa ‘a ‘Ēliká pea nau ongo’i foki ai e ‘ofa ‘a e ‘Otuá.

Ko e Hā e Me’a Te u Lava ‘o Faí?

- Foaki ha me’akai mo ha ngaahi naunau haisini ma’a e kakai faingata’a’iá.
- Fekumi ‘i he JustServe.org ki he ngaahi ngāue ‘oku nau poupu’i ‘a e kakai faingata’a’ia ‘i ‘Iulopé.
- Loto-fiemālie ke tokoni ‘i ho’omou pangikē me’akai fakalotofonuá.

Hahake Lotolotó

I he 2024, na'e ngāue 'a e Siasí 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní ke feau e ngaahi fiema'u 'i he Hahake Lotolotó, kau ai ha poupou ki he ngaahi ngāue mahu'inga 'oku fakatefito 'i he mo'ui lelei, malu 'o e me'akai, mo e fale nofo'angá 'i he ngaahi feitu'u hangē ko Lapanoni, Sutani, mo 'Iemení. 'Ikai ngata aí, na'e fengāue'aki fakataha 'a e Siasí mo ha ngaahi kautaha tokoni fakavaha'apule'anga kehekehe 'i Kasa mo 'Isileli ke fai ha tokoni fakafaito'o mo faka'atamai, pea pehē ki he me'akai, vai, mo e ngaahi me'a haisiní ki he nī'hi fakafo'ituitui kuo tukuhausiá.

Tokangaekina 'o e Mo'ui

I he konga kimu'a 'o e 2024, na'e foaki ai 'e he Siasí ha ngaahi salote teketeke 'e tahaafe tupu ki he Al Hussein Society 'i Soatani, kau ai ha ngaahi salote teketeke makehe 'e 300. 'I he foaki ko 'eni, na'e ako'i foki 'e he Al Hussein Society 'a e kau ngāue ke ako'i 'a e mātu'á 'i he founa hono faka'aonga'i mo tokanga'i 'o e me'angāue, 'o 'oange ki he'enau fānaú ha tau'atāina fo'ou.

I Pakisitani mo 'Iemení, na'e tokoni e ngaahi tokoni 'a e Siasí ki he UNICEF mo e ngaahi kautaha kehé ke lahi ange 'a e huhu malu'i, tautautefito ki he kona hamu 'a e fa'eé mo e pēpē toki fā'ele'i (MNT), 'a ia 'oku mate ai ha lauiāfe 'i he ta'u kotoa pē. 'I ha ngaahi feitu'u kehe, na'e fakapa'anga 'e he Siasí hono fakaava 'o ha kiliniki mata 'i Peiluti, 'o foaki 'a e me'a'ofa 'o e vakai kiate kinautolu na'e faingata'a'ia.

'Ikai ngata aí, na'e fakaava 'i Sānuali 2024 'a e Senitā Fakalakalaka Fo'ou 'a e Kau Nēsí mo e Mā'ulí, pea fakamālō ai ki he ngaahi fengāue'aki fakataha 'a e Siasí, pule'anga Ketisitani, pea mo e vīsone 'a e talēkita 'o e senitaá. 'E ako'i fakata'u 'e he senitaá ha kau neesi mo ha kau mā'uli 'e toko 7,000, 'o fakanaunau lelei ange kinautolu ke nau tokoni ke mo'ui 'a e fānau valevale toki fā'ele'i.

Tokoni ki he Kakai Tu'u Laveangofuá

Kuo fakamālohí'i ha lauāfe tokolahi ke hola mei honau ngaahi 'apí pea kumi hūfanga ki ha feitu'u kehe, kae tautautefito ki he kakai fefine mo e fānau 'oku uestia 'i 'Iemení, Sīlia, mo Lapanoní. 'Oku feinga 'a e Siasí ke fakasi'isi'i 'a e faingata'a'ia 'a ha kakai kuo tukuhausiá 'aki 'ene foaki ki he ngaahi polokalama tokoní mo tokoni ki he ngaahi ngāue 'okú ne fakamālohia 'a e nī'hi fakafo'ituitui ko 'ení.

Hangē ko 'ení, na'e foaki 'e he Siasí ha sipi 'e 150 ki 'Ala Seihuti ke ma'u ha faama hu'akau 'i Soatani. 'Oku ako'i 'e he faama ko 'ení ha nī'hi fakalotofonua 'i hono ngaohi 'o e koloa hu'akau pea fakatupu ha pa'anga hū mai ke tokoní'i 'a e kakai

Ko hono fua 'o e fānaú ki ha ngaahi salote teketeke makehe 'i he Al Hussein Society.

tukuhausia 'i he ngaahi 'apitanga kemí. Na'e fengāue'aki fakataha foki 'a e Siasí mo e Rahma WorldWide 'i Lapanoni, ko e Siasí Coptic Orthodox 'i 'Isipité, mo ha ngaahi kautaha kehe ke 'oatu ha tokoni fakavavevave ki he kakai 'oku tu'u laveangofuá.

Ko Hono Poupou'i 'o e Feitama Mo'ui Lelei mo Malú

'I 'Iemení, na'e hoha'a 'a 'Eaueini 'i he taimi na'a ne 'ilo ai 'oku feitamá. Na'a ne pehē "'Oku ou 'ilo ha fefine 'i hoku kaungā 'apí na'e mole 'ene fuofua tamá lolotonga 'ene fā'elé . . . na'e mate 'a e pēpē koe'uhi na'e faka'aonga'i 'e he mā'uli fakalotofonua ha ngaahi me'angāue 'uli lolotonga e fa'elé."

Na'e ngāue fakataha 'a e Siasí mo e UNICEF, ko ha konga 'o 'ene feinga ke tokanga'i 'a e kakai fefiné mo e fānaú, ke 'omi 'a e ngaahi huhu malu'i ki he hou'eiki fafine hangē ko 'Eauení koe'uhí ke nau lava 'o fā'ele malu mo mo'ui lelei. Me'amālié, na'e huhu malu'i ia mei he kona hamú 'i he fengāue'aki ko 'ení, pea na'e fā'ele'i mo'ui lelei mo fiefia hono fohá.

Ko e Hā e Me'a Te u Lava 'o Faí?

- Ngāue tokoni 'i ha senitā nofo'anga 'oku tokoni ki he kakai tukuhausia 'i homou koló.
- Ako lahi ange fekau'aki mo e ngaahi fiema'u fakamo'ui lelei homou feitu'u mo e founa te ke lava 'o tokoni aí.
- Fakahoko ha kalasi mo'ui fakafalala pē kiate kita pea vahevahe ho'o 'iló mo ho koló.

Ko e fakatahatahā'i 'e he kau tāutaha kei talavou 'i 'lutaā ha ngaahi puha me'akai ko ha konga 'o ha polokalama fakamanatu ta'u 10 'o e fengāue'aki 'a e Siasí mo e Polokalama Me'akai 'a Māmaní.

'Amelika Tokelau

Na'e kau atu 'a e Siasí 'i he 'lunaiteti Siteití, Kānata, mo Mekisikou, ki ha ngaahi ngāue tokoni 'ofa fakaetangata lahi ke tokanga'i 'a e kakai 'oku nau fiema'u ha nofo'anga, malu 'o e me'akai, tokanga'i 'o e mo'ui lelei, mo ha ngaahi me'a lahi ange.

Kakai Tu'u Laveangofuá

'I hono ue'i kitautolu 'e he folofola 'a e 'Eikí, "Ko e muli au, pea na'a mou fakaafe'i au" (Māti 25:35), 'oku tau feinga ke tokanga'i 'a e kakai kuo nau fehanganangai mo e mole 'o e falé mo e 'apí. 'I he fakakaukau ki he me'a ni, kuo foaki ai 'e he Siasí ha ngaahi koloa mo ha pa'anga ki he Haven for Hope, ko ha 'Inisititiuti Fakavaha'apule'anga 'o Seni Lui, Safe Harbor Crisis Center, mo ha ngaahi kautaha lahi kehe ke tokoni 'i hono foaki ha ngaahi nofo'anga lelei ma'a e kakai 'oku kumi hūfangá.

'I he Konifelenisi fakata'u hono ua 'a e Siasí ma'a e kau tāutaha kei talavou 'i Sōleki Sití, na'e tokoni ai 'a kinautolu na'e kau ki ai ki ha ngaahi ngāue tokoni kehekehe 'i ha 'aho 'e tolu. Na'a nau ngaohi ha ngaahi sipi kafu ma'a e kakai na'a nau tukuhausiá, fa'o ha ngaahi naunau tokoni fakaeloto, tokoni 'i he ngaahi ngāue tokoni fakalotofonuá, pea fakatahatahā'i ha me'atokoni ke tokoni'i 'a e fānau faingata'a'ia.

'I Folōlitá, na'e tupu mei he ngaahi afā mālohí ha fiema'u 'e ha kakai tokolahi ha ngaahi tokoni angamaheni mo hano fakama'u e maumau mei he afaá. Ne fakataha mai ha kāingalotu 'e toko 21,000 tupu 'o e Siasí ke fai ha tokoni, na'e tānaki ki ha houa ngāue tokoni fakakātoa 'e 311,000 'i ha ngaahi 'api 'e 10,300 'i he fakatonga hahake 'o 'Ameliká. Na'e 'ave foki 'e he Siasí ha ngaahi loli vai, me'akai, naunau haisini, mo ha ngaahi naunau mahu'inga kehe ki he ngaahi feitu'u na'e faingata'a'ia lahi tahá.

Malu'i 'o e Me'atokoni

Na'e fekau'i 'e Sīsū Hono kau muimu'i ke fafanga 'Ene fanga sipí, fakalaumālie mo fakatu'asino fakatou'osi. Kuo feinga 'a e Siasí 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oní'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní 'i 'Amelika Noate ke tokoni'i ha kakai tu'u laveangofua ke nau ma'u ha me'akai 'o fakafou 'i he ngaahi fale tuku'anga koloa 'a e pīsopé, ngaahi foaki mei he pangikē me'akai, mo ha ngaahi fengāue'aki mo e ngaahi kautahá ke fakalelei'i 'a e malu 'o e me'akai, kau ai 'a e Polokalama Me'akai 'a Māmaní (WFP).

'I he 2024, na'e fakafiefia'i 'e he Siasí mo e WFP 'a e ta'u 'e 10 'o 'enau fengāue'aki fakataha mo ha kautaha 'e ua mo ha kakai lalahi kei talavou 'e laungeau 'i 'lutá ke fakatahatahā'i ha ngaahi puha me'akai 'e 4,300 tupu ki ha tānaki'anga me'akai 'i he siteití.

'I Kānatá, na'e foaki ai 'e he Siasí ki he Pangikē Me'akai Faka'ahó, 'a ia 'oku tokoni ki he nī'hi fakafo'ituitui 'i Tolonitoó ke nau matu'uaki e fakamole hikihihi'ō 'o e mo'ui. 'I 'Amelika Tokelaú, kuo poupu'i foki 'e he ngaahi polokalama 'oku fakatefito 'i he mo'ui fakafalala pē kiate kitá 'a e malu 'o e me'akai ke fakapapau'i 'oku tokanga'i vave mo taimi lōloa fakatou'osi 'a e kakai 'oku faingata'a'ia.

Tokangaekina 'o e Mo'ui

'Oku 'ikai vahevahe lelei e tu'unga malava ke ma'u ha tokoni fakaemo'ui lelei 'i he funga 'o e māmaní, pea 'oku malava ke fakatupu 'e he tōnōnou fakame'angāue ha uesia fuoloa mo tolonga 'i he mo'ui 'a e kakaí. 'I hono fakatapui 'e he Fakamo'ui ha konga lahi 'o 'Ene mo'ui ke fakamo'ui 'a e mahakí, 'oku feinga leva 'a e Siasí ke tokoni ke feau 'a e tōnōnou 'i he tafa'aki fakafaito'ó ke fakatupulaki 'a e tu'unga lelei 'o e mo'ui 'a e kakaí, 'i he fakatu'asinó mo e fakalaumālie fakatou'osi.

“Ko e ‘uhinga ‘oku mā‘u ai ‘e he‘etau [fengāue‘akí] ha mālohi ke hokohoko atú he ‘oku lahi fau ‘a e ngaahi tu‘unga ‘ulungaanga mahu‘inga ‘oku tau tatau ai—‘a e laumālie tokoni ‘ofa fakaetangata, ko ha ui ke ngāue, mo hono langaki ‘o e falalá.”

—CLIFF HOLTZ, PALESITENI MO E PULE ‘O E KOLOSI KULA ‘A ‘AMELIKÁ¹⁸

‘I he feitu‘u fakatonga ‘o Mekisikoú, ‘oku nofotaha ‘a e ngaahi ngāue ‘i hono tokangaekina ‘o e mo‘ui lelei ‘i he tūkui koló mo e ni‘ihi fakafo‘ituitui ‘oku faingata‘a‘iá. Na‘e fokotu‘u ha polokalama talatala makehe ‘o e suká mei he mama‘ó, ke tokoni ki he kau mahaki ‘i he ngaahi feitu‘u ‘uta ‘o Velakulusí ke nau mā‘u ‘a e tokoni ‘oku fiema‘ú, pea na‘e fengāue‘aki fakataha ‘a e Siasí mo e Kolosi Kula ‘a Mekisikoú ke fakalelei‘i ‘enau me‘angāue faka‘atá ke lava ‘a e kautahá ‘o tokoni‘i lelei ange ‘a e kakai he ‘ikai lava ke nau mā‘u ha tokoni fakafaito‘ó.

‘Ikai ngata aí, na‘e tokoni ‘a e ngaahi tokoni ‘a e Siasí ki he Catholic Relief Services mo e Adventist Development mo e Relief Agency Mexico ke ‘oatu ha ngaahi fale, faito‘o, mo ha ngaahi sivi mo‘ui lelei ki he kakai tu‘u laveangofua ‘oku nau hiki ‘o fou mai ‘i he fonuá. ‘Oku tu‘u laveangofua taha ‘a e kakai fefinó mo e fānaú ‘i he lotolotonga ‘o e kakai ko ‘ení ‘i he‘enau kumi hūfangá, pea ‘e tokoni ‘a e tokoni ki he mo‘ui lelei ke ta‘ofi ‘a e fasimanavá mo e ngaahi fokoutua kehe ‘e lava ke ta‘ofi.

Ko e Hā e Me‘a Te u Lava ‘o Faí?

- Kumi ha feitu‘u tauhi‘anga me‘akai fakalotofonua mo ha taimi pe koloa ngāue tokoni.
- Fokotu‘u ha palani mateuteu ki ha me‘a fakatu‘upakē ma‘a homou ‘apí mo e kaungā‘apí.
- Fakakaukau ki ha ngaahi founa te ke lava ai ‘o tanumaki ha ngaahi vā fetu‘utaki mo poupourí e kakai tukuhausia ‘i homou feitu‘ú.

Kau atu ‘a e to‘u tupu ‘i ‘Ohaioó ki ha ngāue tokoni fakakolo.

Ko Hono Ma‘u ‘o e ‘Amanaki Lelei hili e Faka‘auhá

Na‘e mole mea Hiu mo Ma‘ata*, ko ha ongomātu‘a ‘i Tekisisí, ha vahe tolu ‘e taha ‘o ‘ena fanga monumanú ‘i he mōfia lahi taha ‘i he hisitolia ‘o Tekisisí. Koe‘uhí ko e velá, na‘e faka‘auha foki mo e musie ne kai mei ai ‘ena fanga pulú, ‘o ‘ikai ke kei ‘i ai ha me‘a ke kai ‘e he fanga pulú.

‘I he tali ki he velá, na‘e ‘oatu ai ‘e he fale tuku‘anga koloa ‘a e Siasí ha ngaahi ha‘inga mohuku ki he kau ngoue ‘i he feitu‘ú, kau ai ‘a Hiu mo Mā‘ata. Na‘e ‘ikai fiema‘u ke fakatau atu ‘enau koloa ne toé ke mo‘ui mei ai e fāmilí lolotonga e taimi faingata ko ‘ení, ka ne nau lava ‘o fafanga ‘enau fanga pulú pea hokohoko atu hono fakalele ‘enau fāmá.

Mālō ‘Aupito

‘Oku mau fie fakamālō ki he tokotaha kotoa pē—kāingalotu mo e ngaahi kaungāme’a ‘o e Siasí—‘i he’etau feinga ke tokanga’i e fānau kotoa ‘a e ‘Otuá ‘i he funga ‘o e māmaní. ‘Oku fakamālō’ia ho’omou taimí, pa’angá, mo e ngaahi talēniti ‘oku foakí pea ‘oku nau tokoni lahi pea ‘oku fakahounga’i lahi ia.

‘Oku tau hounga’ia foki ‘i he’etau ngāue mo e ngaahi kautaha kehe ‘oku ‘ikai fakatupu pa’angá ke fakalahi ‘etau tokoni ‘ofa fakaetangata. ‘Oku mau hanganaki atu ke hokohoko atu e ngaahi fengāue’aki ko ‘ení ‘i he ngaahi ta’u ka hoko maí pea ‘oku mau fiefia ke fakakaukau ki he me’a te tau fakahoko fakataha ‘i he kaha’ú.

‘Oku fanongo mai ‘a e ‘Otuá ki ho’omou ngaahi lotú mo ‘afio’i ho’omou ngaahi feinga ke tokanga’i ‘a e kakai faingata’a’iá. ‘Oku mau fakatauange kuo tāpuekina ho’o mo’uí ‘e ho’o ngāue ‘aki ‘a e melinó, ‘amanaki lelei, mo e ‘ofá, pea ‘oku mau fakaafe’i koe ke hokohoko atu ho’o fakahaa’i ho’o ‘ofa ki he ‘Otuá mo e nī’ihi kehé.

Ako lahi ange fekau’aki mo e tukupā
‘a e Siasí ke tokangaekiná ‘i he
Caring.ChurchofJesusChrist.org

‘A’ahi Mai ‘i he ‘Initaneti ke Ako Lahi Ange

- ◆ ChurchofJesusChrist.org
- ◆ Caring.ChurchofJesusChrist.org
- ◆ JustServe.org
- ◆ DeseretIndustries.org
- ◆ AddictionRecovery.ChurchofJesusChrist.org

Ngaahi Ma’u’anga Tokoni Kehé

Instagram

- ◆ @Caring.ChurchofJesusChrist
- ◆ @Deseret_Industries
- ◆ @JustServe

Facebook

- ◆ @Caring.ChurchofJesusChrist
- ◆ @DeseretIndustriesThrift
- ◆ @JustServe.org

Sikeni ‘a e koutí ke download ‘a e
polokalama JustServe pea kamata
‘i ha ngāue tokoni fakaloto fonua ‘i
homou feitu’ú.

Ngaahi Ma‘u‘anga Fakamatalá

1. “Tokoni‘i ‘o e Masivá mo e Faingata‘a‘iá,” *Liahona*, Nōvema 2022, 6.
2. Sarah Bouchie, ‘i he “Relief Society Leads Global Effort to Improve Health and Well-being of Women and Children,” Newsroom, June 12, 2024, <https://newsroom.churchofjesuschrist.org/article/relief-society-global-effort-health-well-being-women-children>.
3. Instagram, June 1, 2024, https://www.instagram.com/p/C7rkEN9Mdn6/?img_index=1.
4. “‘E Lahi Pehē Fau ‘a Ho‘omou Fiefiá,” *Liahona*, Nōvema 2023, 58.
5. Gérald Caussé, ‘i he “Why Is Utah Thriving? Vakai ki he Latter-day Saint Pioneer Values, Presiding Bishop Says,” Newsroom, May 22, 2024, <https://newsroom.churchofjesuschrist.org/article/latter-day-saint-pioneer-values-utah-presiding-bishop>.
6. “Mahulu Hake ‘i ha Mo‘unga‘i Tangata,” *Liahona*, Nōvema 2023, 89.
7. Dallin H. Oaks, “Ko Hono Tokoni‘i ‘o e Masivá mo e Faingata‘a‘iá,” *Liahona*, Nōvema 2022, 6.
8. Gérald Caussé, ‘i he “Bishop Caussé shares 4 pioneer values that contribute to success in worldwide stewardship,” The Church News, May 22, 2024, <https://www.thechurchnews.com/leaders/2024/05/22/bishop-gerald-causse-shares-4-pioneer-values-in-worldwide-stewardship/>.
9. L. Todd Budge, ‘i he “There’s No Greater Blessing Than to Be an Instrument in God’s Hand,” Bishop Budge Tells Missionaries,” Newsroom, Nov. 29, 2023, <https://newsroom.churchofjesuschrist.org/article/-there-s-no-greater-blessing-than-to-be-an-instrument-in-god-s-hand-bishop-budge-tells-provo-mtc-missionaries>.
10. Patrick Kearon, ‘i he “Latter-day Saints and Environment,” Newsroom, Nov. 6, 2023, <https://news-middleeast.churchofjesuschrist.org/article/kearon-latter-day-saints-and-environment>.
11. Camille N. Johnson, ‘i he “The Church’s efforts to improve nutrition for women and children, one by one,” *Church News*, Mar. 16, 2024, <https://www.thechurchnews.com/living-faith/2024/03/16/global-nutrition-efforts-women-and-children-well-being-relief-society/>.
12. Barron Segar, ‘i he “Building self-reliance and feeding the hungry in Liberia,” *Church News*, Jan. 25, 2024, <https://www.thechurchnews.com/global/2024/1/25/24048234/church-building-self-reliance-feeding-the-hungry-in-liberia/>.
13. J. Anette Dennis, ‘i he “Sister J. Anette Dennis: Trust That the Lord ‘Will Meet You Were You Are,”” Newsroom, June 22, 2022, <https://newsroom.churchofjesuschrist.org/article/sister-j-anette-dennis-trust-that-the-lord-will-meet-you-were-you-are>.
14. Solomon Akpanufot, ‘i he “Church of Jesus Christ Celebrates ‘World Water Day’ With Donation to Mboshi Aji Community in Nigeria,” Newsroom, Mar. 31, 2024, <https://news-africa.churchofjesuschrist.org/article/church-of-jesus-christ-celebrates--lsquo-world-water-day-rsquo--with-donation-to-mboshi-aji-community-in-nigeria>.
15. HE Nhek Ban Kheng, ‘i he “Church collaborates on new hospital in Cambodia and renovations to 3 more,” *Church News*, Mar. 16, 2024, <https://www.thechurchnews.com/living-faith/2024/03/16/cambodia-health-improvement-effort-church-collaborates-new-hospital-renovations>.
16. Kristin M. Yee, ‘i he “Relief Society General Presidency: How Jesus Christ Offers Spiritual and Temporal Relief,” Newsroom, July 5, 2023, <https://newsroom.churchofjesuschrist.org/article/relief-society-general-presidency-how-jesus-christ-offers-spiritual-temporal-relief?lang=eng>.
17. “‘Oku Lea ‘Aki Heni ‘a e ‘Ofá,” *Liahona*, Nōvema 2023, 111.
18. Cliff Holtz, ‘i he “The Church of Jesus Christ Contributes US\$7.35 Million to the American Red Cross,” Newsroom, Mar. 21, 2024, <https://newsroom.churchofjesuschrist.org/article/church-jesus-christ-american-red-cross-2024-donation>.

